NAZ.
III
I

L.VIII
a
11

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
LVIII
A
11
NAPOLI

DE
TURCARUM MORIBUS
LIBELLUS.

In quo

De eorum Templis,
Quadrageſima, Circumci-
ſione, Sacerdotibus, Monachis,
Alcorano, Scholis, Militia, Oeconomia,
& aliis pluribus Lectu jucundis
agitur.

Autore. JOH. PICKERO.

)o(

FRANCOFURTI & LIPSIÆ.
Apud CHRIST. HAUBOLD,
& JOH. LIEBE.

HANOVIÆ,
Excudit ABRAHAM AUBRY.
ANNO. MDCLXXXVI.

Reverendiſſ. & Illuſtriſſ.

D. Innocent. de Monte S. R. E. Diacono, Cardinali ampliſſimo,

Bartholomæus Georgieviz Peregrinus Hieroſolymitanus clientum deditiſſ.

S. P. D.

SÆva diſcordia, & Principum noſtrorum inteſtina bella hoc mihi peregrino pepererunt, INNOCENTI præſt. ut omnibus bonis ſpoliatus, catenis vinctus, per aſpera atque lubrica Thraciæ, Aſiæque minoris loca,

ut jumentum aliquod, oppidatim, vicatim, & plateatim venum ductus: ad graviſſima, variaque ruſtica negotia ſepties venundatus: ibique ſub Turcica ac ruſtica ferula, & aſpera diſciplina, in fame & ſiti, in frigore & nuditate ſub dio cubans, gregem ovium armentaque paſcere, agriculturam exercere, equos curare, militiæque artem diſcere compulſus ſim. Vnde capta fuga, glandibus, herbis agreſtibus, earumque radicibus amaris, modico ſale conditis, victitans in ſolitudine arctico polo duce errans, inter voraciſſimas feras verſatus ſum. Helleſponticum mare, trabibus fune colligatis, trajicere conatus ſum: tandem captus, ad herum reductus, manibus ac pedibus ligatus in terram proſtratus fuſtibus duriter caſus, poſteà ad mangones atque liniſtas venum rejectus: ita ut tredecim annorum ſpatio, adverſæ fortunæ fluctibus agitatus, ſub Imperio Turcarum multas miſerias, calamitates,

affli-

afflictiones,& perſecutiones pro fide Sancta Catholica experiri, patique coactus ſim.

Qui quum illa magis compendioſa via, hoc eſt per Thraciam, tantam tyrannidem, graviſſimam ſervitutem, & crudeliſſimam infidelium afflictionem effugere nequiviſſem, alia via videlicet antarcticum polum verſus, per Caramaniæ, ac Syriæ deſerta & periculoſiſſima loca fugiens,

Per varios caſus, per tot diſcrimina rerum

in terram ſanctam, ad fratres Divi Franciſci Hieroſolymæ in monte Siòn habitantes, perveni. Inde poſt curſum unius anni quaſi à mortuis (Divina voluntate) ſuſcitatus, illiusque voraciſſimi & inſatiabilis draconis orco & faucibus ereptus, ejusque tormentis, & ſuppliciis liberatus, fratribus meis Chriſtianis, illarum pœnarum certiſſimus nuntius veni: ut dignam ſuo-

rum ſcelerum, atque errorum pœnitentiam faciant, ne & ipſi in eum tormentorum, ac cruciatuum locum aliquando veniant: ut etiam intelligant, quo in odio eſſe debeant hi, qui Chriſtianum gladium, noſtrarum miſeriarum futurum vindicem, jam ante tot ſecula, tam fidelium, quàm etiam infidelium, prophetico ore prædictum, & ad illud Sathanæ regnum deſtruendum & demoliendum prædeſtinatum, ab hac ſanctiſſima & diu deſiderata expeditione remorantur.

Quum igitur poſt terræ ſanctæ peregrinationem, occidentalium quoque partium loca viſitando, illarum crudelitatum tragœdias leviter delineaſſem, nec non alia quædam, quæ ant quotidiana converſatione, & experientia longóque uſu, in aula & militia Turcarum Imperatoris exiſtens didiceram, vel quæ doctiores & ſapientiores ejusdem, legere, ſeu recitare audiveram, vel à ſenioribus (olim dicta aut lecta) ratio-

tiocinari intellexeram, memoriaque commendaveram: ſingula breviter, ac fideliter in diverſis locis, & diverſis temporibus conſcripta, particulatim divulgaſſem, & poſtea à me divulgata, per doctos probosque viros in varia idiomata traducta, & publicata comperiiſſem, eaque neceſſaria, & quodammodo utilia, & grata lectoribus perſpexiſſem, omnia in unum faſciculum collegi: nunc vero in meliorem formam redacta, tibique optimo ac ſingulari ſtudioſorum patrono dedicata, in hac celeberrima, omniumque nationum utriusque ſtatus & conditionis hominibus florentiſſima urbe, typis elaborata, advenis, ac peregrinis ſtatui legenda communicare.

Tu igitur exemplo Chriſti Salvatoris (qui illius paupercula viduæ munuſculum offerentis, tot Principum precioſis muneribus prætulit, quæ ſibi unico quadrante immortalem hæreditatem com-

paravit) hoc exiguum munuſculum afflicti Peregrini, æqui bonique conſulere velis. Eumque beatisſimo Patri Julio, Pont. Opt. Max. D. noſtro gratioſiſſimo commendare digneris. Vale, Romæ Idibus Septembris,

M. D. LII.

DE

DE
TURCARUM RITU ET CÆREMONIIS

CAPITULUM I.

Et primo loco, de Templis, ſeu Meſchitis *eorum.*

HAbent Templa ſatis ampla, & ſumptuoſa, ipſorum lingua *Meſchit* appellata, in quibus nullas prorſus imagines vidi, præter hæc verba inſcripta, Arabica lingua videlicet, *La Illah Illellah, Mehemmet, Ireſul, Allah,*

Tanre Bir Pegamber, *Hach*, id eſt, non eſt Deus niſi unus, Mehemmet autem propheta ejus: Creator unus, & prophetæ æquales. Vel hæc, *Fila Galib Ilellah*, id eſt, non eſt fortis ſicut Deus. Deinde conſpicitur magna abundantia lampadum ardentium oleo, totum Templum dealbatum, pavimentum ſtoreis ſtratum, ac deſuper tapetis ornatum. Circa Templum turris miræ altitudinis, quam eorum ſacerdos tempore orationis aſcendens, voce alta, digitis in aures inſertis, hæc verba ter repetit *Allach Hechber*, id eſt, Deus verus unus. Audito clamore conveniunt in Templum nobiles & otioſi, tantùm devotioni aſtricti. Deinde prædictus Sacerdos deſcendens orat cum illis, idque ex officio facere debet quinquies inter diem & noctem. Quicunq; vero veniunt ad adoratio-

nem,

nem, debent abluere manus, pedes, & pudenda: poſtremò ter ſpargunt aquam ſuper capita, recitando hæc verba, *Elhemdù Lillahi*, id eſt gloria Deo meo. Deinde, exutis calciamentis *Patſmagh* dictis, eisq́ue ante januam Templi relictis, introëunt, alii nudis pedibus, alii habentes munda calceamenta *Meſth* vocata, quibus non palpant terram. Fœminæ nunquam congrediuntur cum viris, ſed ſeorſum certo in loco, prorſus abſtruſo à virorum conſpectu & auditu: ipſæq́ue rarius Templum frequentant, ut tempore *Bairam* paſchatis, nonnunquam diebus veneris, quæ *Gſuma agun* eorum lingua vocatur, orantq́ue ab hora nona noctis usque duodecimam, ut puta mediam noctem: atque inter orandum corpus continuo agitatur, & vociferationibus mire affligunt, ut ſæpius

viribus & animo defectæ, in terram pronæ concidant, & ſi aliqua ab eo tempore ſe gravidam ſenſerit, ſpiritus ſancti gratia impraegnatam eſſe affirmat. Cumque pariunt, ab ipſis nati *Nefes Oglu*, id eſt, Animæ, vel ſpiritus ſancti filii appellantur. Ita mihi narratum eſt à pediſſequis earum: nam nec ipſe vidi, nec aliquis virorum huic ſpectaculo intereſſe poteſt. Virorum autem orationibus cum hero meo ſæpe interfui, quibus mos hic eſt: Inter orandum pileos ſuos (qui *Tſalma* illorum lingua vocantur) non deponunt, ſed ſummis digitis attingunt, quaſi elevaturi, genibus incumbunt, & terram ſæpè deoſculantur. Chriſtianum eorum ſacris intereſſe nepharium putant: credunt enim ab hominibus (ut ipſi ajunt) illotis, ſua templa contaminari, quippe Chriſtiani non uſurpant

illorum more frequẽtia lavacra. Ibi Sacerdos illorum ſuggeſtum aſcendit, ac ad duas circiter horas concionatur: peracto ſermone aſcendunt duo pueri, qui cantando ſuas preces pronuntiant, peracto eorum cantu, incipit Sacerdos cum toto populo ſubmiſſa voce cantare, quaſſando corpus in latus, nihil aliud præter hæc verba, *La illah Ilellah*, id eſt, non eſt niſi unus Deus, ſic media verè hora perſonat, ac movetur. Hujusmodi autem orationes & ceremoniæ, ut cantus prædicatio, non fiunt ſingulis diebus, niſi tempore quadrageſimali & die feſtivo, ut puta die Jovis, ab hora nona noctis, usque duodecimam. Et ipſa dies Veneris à quibusdam religioſiſſimè colitur.

De Quadrageſima eorum.

HAbent etiam quadrageſimam

ſua lingua *Orutz* appellatam, jejunantes unum menſem, & unam hebdomadam ſingulis annis, at non ſemper eundem, ſed ſi (videlicet hoc anno) jejunaverint Januarium, ſequenti, Februarium, pergentes ſerie, ita ut duodecim annorum decurſu annum, & duodecim hebdomadas loco decimæ offerant Deo. Cum jejunant, toto die nihil guſtant, ne panem quidem, aut aquam. Deinde viſa ſtella, licet illis omnia manducare, præter ſuffocatum, & porcinas carnes. Suffocatum ab eis *Murdar*, id eſt, cadaver ſive immundum, & porcus *Domuz* vocatur. Quadrageſima peracta, Paſcha celebrant, eorum lingua *Bairam* vocatum, magna cum ſolennitate per triduum, oblinientes ungues manuum & pedum certo ceromate ab eis *Chna* appellato, quod ungues rutilos efficit: eadem quoque

tinctura caudas equorum & pedes imbuunt. Hic color tenaciſſimè hæret, nec ablui, aut extergi poteſt; quamobrem niſi novi à radicibus ungues exierint, ſemper rutilantes apparent, ſed de manibus frequenti lotione poteſt deleri. Mulieres non ſolùm ungúes, ſed & manus, atque pedes illo ceromate imbuunt.

De Circumciſione.

UTuntur circumciſione eorum lingua *Tſuneth* dicta, non octava die, more Judæorum, ſed quam primùm natus ſeptimum aut octavum annum exegerit, ſermonis jam peritus: idque ipſis myſterium eſt, propter verba confeſſionis, quæ ante circumciſionem requiruntur, erecto pollice manus *Parmach* dicto, hæc videlicet, quæ ſuprà oſtendimus in templis deſcripta. Puer ob id non defertur in templum, ſed in domi

bus

bus parentum circumciditur. Huic ſolennitati ſæpe interfui, quæ ita ſe habet: Primò convocatis amicis ad convivium, quibus ſatis delicata parantur fercula, ex omni genere carnium, quo ipſis veſci licet, & paſſim (ut apud ditiores) bos cæditur, in hunc èxcoriatum & exenteratum includunt ovem, in qua gallinam, & in illa ovum, quæ integrè aſſantur ad ſplendorem illius diei. Deinde inter epulas tempusque cœnæ adducitur puer circumcidendus, cujus medicus illius artis glandem retegit, & replicatam pellem forpiculis apprehendit: deinde quò metum adimat puero, ait ſe in proximum diem circumciſionem peracturum, atque ita diſcedit: mox ſimulans, quaſi omiſſum aliquid eſſet, quod ad præparationem attinet, ex improviſo præpucium abſcindit, vulneri pa-

rum

rum ſalis, & bombaſini apponens: jam vocabitur *Muſulman*, id eſt circumciſus. Et die circumciſionis, non induntur illis nomina, ſed ipſo die natali, quo in lucem eduntur, quæ talia ſunt: & primò Regum; ut *Suleiman*, Solomon interpretatus. *Sultan Scelim*, id eſt, princeps pacis, *Murath begh*, id eſt, deſideratus dominator. *Mutſtafa* & ſimilia Ducum, *Pirin*, *Hairadon*, *Hader*, *Ebrahim*. Dominorum humilioris conditionis, quemadmodum ſunt *Spahalar*, *Sauslar*, *Eminler*, *Behram*, *Memmi*, *Mehemmet*, *Alli*, *Ahmat*, *Tcielebi*, *Pajazith*, *Chatſun*, *Hutſcref*. Cæteris omnibus *Mutſa Ionuz*, *Schendet*, *Perhat*, *Ferro*. Captivorum ac ſervorum majori ex parte *Seremeth*, quod nomen ſignificat audacem, atque velocem. Poſtea continuato trium dierum convivio, circumciſus ducitur in bal-

neum

neum cum maxima pompa. Cum redit domum, ducitur per convivas, qui parata illi munera offerunt: alii veſtes ſericeas, alii ſcyphos argenteos, alii pecunias, vel etiam equos. Mulieres quoque induſia, ſudariola, & alia hujuscemodi. Juxta voluntatem & opes unusquisque convivarum donat. Fœminæ non patiuntur circumciſionem, ſed tantummodo jam dicta verba confitentes, *Muſulman* efficiuntur. Si autem ex Chriſtianis quiſpiam ſua ſponte confeſſo Mehemmeto circumcidi ſe patiatur, quod ſæpe contingit, propter graviſſimum jugum & onus tributi, talis ducitur per omnes vicos atque plateas civitatis, ſummo cum honore, & gaudio populi ſonantium tympana: ipſi quoque dantur munuſcula, poſtea immunis efficitur à ſolutione tributi, *Haracs* eorum lingua

gua

gua appellati: Et cupiditate hujus lucri, multi Græci, quos *Vrumlar*, & Albani quos *Arnautlar* vocant, circumciduntur. Si quis vi compulſus, ut puta qui Muſulmanum feriret, vel vituperio afficeret, aut Mehemmetum blasphemaret (quod vidi Epiſcopo cuidam Græcorum ſectæ contigiſſe) circumciditur, illi nihil datur: à tributi tamen ſolutione liber erit, ſicut & cæteri *Muſulmanlar*, id eſt, Circumciſi.

De ſacerdotibus eorum.

SAcerdotes vero, illorum lingua *Taliſmanlar* vocati, parum vel nihil differunt à laicis, nec etiam à proceribus cæremoniarum, (quales apud nos ſunt Epiſcopi) nec magna in ipſis Doctrina requiritur: ſatis erit ſi Alcoranum, & Muſſaphum noverint legere. Illi autem qui etiam inter-

pre-

pretari ſecundum textum noverint, peritiſſimi habentur: quoniam non vulgari lingua Turcica, ſed Arabica à Mehemmeto ſunt tradita, quod nefas eſſe putant, ſi vulgari lingua interpretata deſcriberentur. Eliguntur iſti Pontifices à populo, ſtipendium autem à Rege pro labore accipiunt. Uxores habent, & habitum ut ſeculares. Si ſtipendium non ſufficit propter multitudinem liberorum mechanica tractant, ac libero etiam homine digna attingunt: præficiuntur ſcholis aut libros deſcribunt. Apud illos ſanè nullos vidi typographos, ſed chartam optimè parant. Alii alium quæſtum faciunt, ut ſartoris, ſutoris, & ſimilia.

De Monachis.

Non deſunt illis Monachi, *Deruis*

ruis lar vocati, varii quidem, ac imprimis triplicis ordinationis. Primus ordo talis eſt, qui nihil proprii habentes quaſi nudi incedunt, præter pudenda pellibus ovinis tecta: & tempore frigoris ad cooperiendum dorſum ſimiliter pelle utuntur: latus, manus, pedes, & caput nullo prorſus tegunt veſtimento. Exigentes eleemoſynam tam à Chriſtianis, quàm à Turcis *Alahici* petentes, quod ſignificat, propter Deum. Hi devorata herba *Maslach* vocata in rabiem aguntur, àdeo ut per pectus totum in tranſverſum vulnus ducant, itidem per brachium vel nullo dolore diſſimulato, & fungum arborum incenſum capiti, pectori, manui ſuperpoſitum non removent, donec in cineres reſolvatur. Aliud genus vidi, qui incedunt pertuſa verpa, ſive mentula, & incluſo annulo

æreo

ærco ponderis trium librarum, à coitu diſcluſi, ob ſervandam caſtitatem. Tertium genus rarò egreditur, ſed manent die noctúque in templis, habentes in angulis templorum tuguriola, ſine calciamentis, veſtimento, diſcoperto capite, nihil geſtantes præter unam camiſiam, multis diebus jejunii orantes, ut Deus ipſis futura revelet, quos rex Turcarum bellum moturus conſulere ſolet.

De Reverentia, quam exhibent Machometi traditionibus.

TAntam reverentiam Turcæ Machometi traditionibus & ſtatutis præſtant, ut non ſolùm Deum (quod noſtris plerunque accidere ſolet) non blasphemant, imò ſchedam quomodocunque ſcriptam in terra jacentem ſi repererint, erectam, & ſæpius deoſculatam, in rimam aliquam parie-

parietis poſitam, obſtruunt, dicunt peccatum eſſe, ſi literæ, quibus nomen Dei & lex Machometi deſcribuntur, pedibus conculcentur. Et nemo audet Chriſtiano, vel alterius fidei ſeu religionis homini vendere Alcoranum, aut alia eorum ſcripta, ne abjecta palpentur pedibus, vel immundis manibus contrectentur: alioquin capitis pœna plecterentur, quare in hac re nobis profectò meliores dici poſſunt.

De Scholis ipſorum.

HAbent quoque loca ad inſtituendum *Ochumachgirleri* eorum lingua appellata, & ſuos Doctores quos *Hogſialar* vocant, tam maſculos, quam fœminas, ſeparatim tamen inſtituunt, maſculi maſculos, & fœminæ fœminas, Aſtronomiam, Philoſophiam, Artem poeticam. Inter diſcen-

diſcendum clara voce clamantes ad latus corpora movent. Muſicam non noruntartificialem, ſed fingunt carmina ad præſcriptas regulas, quæ ita ſe habent. Quodlibet carmen undecim debet complecti ſyllabas. Placuit itaque exempli gratia hæc ca inſerere.

Carmina ab ipſis Bethler dicta.

Birechen bes on eile dum derdumi
Iar à dandan iſt emiſcem jardumi.
Terch eile dum Zahmanumi gurdumi
Ne ileim jenie meZum glunglumi.

Sunt enim carmina amatoria, Deæ ipſorum lingua *Aſsich* vocatæ, id eſt Deæ amoris, quorum interpretatio hæc eſt de verbo ad verbum.

Bire

Birechen,id eſt, ex una. *Bes*, id eſt, quinq;,*on*,id eſt decem. *eiledum*,id eſt, feci. *derdumi*, id eſt,tribulatione mea.

Iaràdandan, id eſt, à creatore. *iſtemiſcem*, id eſt poſtulavi. *iardumi*, id eſt, auxilium.

Terch eiledum,id eſt neglexi.*zahmanumi*, id eſt, patriæ meæ. *gurdumi*, id eſt, viſitationem.

Ne, id eſt, quid. *ileim*, id eſt, faciam. *ieniemezum*, id eſt, non poſſum vincere. *gunglumi*, id eſt, mentem meam.

De Matrimonii contractione.

MAtrimonium eorum lingua *Eulenmech* vocatum, tale eſt: Coëunt nuptiæ ſine juramento, accipiunt planè indotatas, propemòdum emere coguntur, contrariò (quàm olim apud Romanos) more, ubi gener emi ſolebat, non nurus.

Nihil habet ſponſa in corpore cultus vel ornamenti, quod non cogatur à ſoceris redimere. Divortium apud illos faciunt improbi mores, vel infœcunditas: cognoſcit de iſtis rebus judex ipſorum. Inter ſervos emptos etiam matrimonium permittunt, ſed geniti ex illis vernæ fiunt.

De Peregrinatione illorum.

PEregrini, eorum lingua *Hagſilar* appellati, loca ab ipſis ſancta habita inviſunt, videlicet *Mecham*, *Medinam*, ut noſtri Hieroſolymam: ibi ajunt Mehemmetum obiiſſe: ſed non minus quæſtus gratia quàm religionis & devotionis. Ibi viſo calceamento *Tſaroch* vocato, quod inauratum ſolummodo à teſtudine templi pendet, coëmptis ſubtiliſſimis telis, *Chumas* dictis, in patriam regrediuntur magno cum lucro. Et

cum

cum redierint, alii vectant devotionis gratia aquam in utribus plateatim; idque obviis ſitientibus gratis offerunt: alii rem ſuam agunt, & ſi qui in itinere pereunt quocunque modo, etiamſi non veniant *Mecham*, nihilominus in peregrinorum numero habentur.

De Miraculis Machometi Mechæ factis, & quæ modernis quoque temporibus ajunt eum facere.

NEſcio miraculane vel miraculoſas nugas potius dicam quæ ſunt ſcripta in eorum libro *Mehemmedine* dicto: ajunt enim quod ſibi etiam perſuaſum habent, quòd cùm Mecha extrueretur, Deum per Machometi preces montibus juſſiſſe, ut lapides ad ædificandum Mecham quisque adferret: cumque quisque

montium decimam lapidum attuliſſet, & ex his Mecha extructa, & completa fuiſſet: quidam mons *Araphat dagh* dictus, quum cæteris, ex longinquioribus partibus veniens, tardior eſſet, & Mecham extructam vidiſſet, cognoviſſetque ejus lapidibus opus non eſſe, cœpit flere amare. Quem quum Machomet flentem vidiſſet, cauſamque ejus doloris intellexiſſet, dixit: Eſto bono animo, inquit, & noli triſtari, ſed depone in eo loco illi demonſtrato decimam tuam: Et quisquis ſuper eum lapidem non oraverit, illius peregrinatio inutilis, ingrataque fiet. Et percuſſit Machomet lapidem pede, & eduxit ex illo aquam ad potandum inutilem, impoſuitque illi nomen *Abzemzem ſui*, id eſt, purificationis aqua, ex qua omnes eorum peregrini in vaſculo ſecum domum deferri ſolent:

lent: & dum quiſpiam eorum moritur, veſtimenta, quibus cadaver ab eis involvi debet, ea aqua aſperguntur in remiſſionem omnium ſcelerum eorum.

Dicuntetiam, quòd nemo poteſt Mecham venire, quin adventus ejus Machometo ſit cognitus, qui poſtea cuſtodibus (qui omnes ſunt eunuchi) per eum revelatur: & ſi talis *Hagij* id eſt, peregrinus raptor fuerit aut ſceleratus, ſeu Chriſtianus vel alterius religionis homo, dicti cuſtodes prohibent illi Mecham ingreſſum. Cæterum cadaver ejus ibi non eſt, ut quidam ajunt, ſed forma imaginis in muro templi, perſonæ Machometi impreſſa; illam deoſculantur, & ita domum redeunt. Talia enim ſibi mendacia loco miraculorum illi infideles per Machometum habent perſuaſa; & multo magis

ridiculoſa, quæ profecto pudet me hic adferre. Velim tamen ut generoſus lector interrogaret aliquem Turcarum, ſi ita ſeſe res habeant: tunc affirmabit Peregrinum meram veritatem narrare.

De Eleemoſyna eorum.

HAbent xenodochia *Imureth* appellata, ex teſtamento Regum condita, ubi datur cibus pauperibus atque peregrinis, ſed alibi alius. Sunt qui dant oryzam *Pirincts Tſorbà* dictum cum carnibus: alibi *Boghdaias*, qui fit ex tritico, pro obſonio: additur panis ſatis magnus: potus quem præbent, eſt aqua. Cæterum pernoctandi ibi aut dormiendi locus nulli conceditur, ſed habent alium locum pernoctandi publicum *Charuatſanrie*, ubi gratis recipiuntur hoſpitio; non habent tamen lectos,

ſed in fœno vel ſtramine ſub tecto dormiunt.

De victimis eorum.

IMmolant etiam victimas, ſed plerumque votivas, *Chorban* tam Turcica quam Arabica linguis vocatas, in morbo enim aut periculo ovem vel bovem pro cujusque opulentia in certis locis ſe ſacrificaturos, promittunt, voti deinde victima non comburitur in holocauſtum, ut Judæis mos eſt, ſed mactato animali, cutis, caput, pedes, & quarta pars carnis ſacerdoti præbetur, altera deinde pars datur pauperibus, tertia vicinis. Cæteras reliquias ipſi victimatores ſibi, & comitibus parant ad veſcendum, neque tenentur voto, ſi è morbo vel periculo erepti non fuerint. Omnia enim illorum conditionalia ſunt, dabo ſi dederis. Similis

milis etiam apud Græcos & Armenios, & cæteras nationes Aſiaticas Chriſtianæ religionis cultus obſervatur.

De Legatis & Teſtamentis.

SI quis ex Muſulmanis moriens teſtamentum condere conſtituit, talia ferme legata fiunt, adhibitis amicis & vicinis: ut aut rivos deducere ex longinquis partibus ante aliquod hoſpitale, aut templum, ſive in locum aridum, qui frequentatur ab hominibus *Hairitſi* id eſt, pietatis gratia, & *Gſianitſi*, id eſt, pro anima. Alii captivos & emptitios ſervos legant liberos faciendos. Mulierculæ enim, (ut hoc genus præ cæteris ſuperſtitioſum eſt) legant pecuniam militibus, pro certa cæde Chriſtianorum. Id putant magno ad ſalutem ſuæ ipſarum animæ prodeſſe.

Reges

Reges verò templa, hoſpitalia, ex-truenda conſtituunt, & alii ſi qui ſunt potentes.

De Cæremonia defunctorum.

UBi quis moritur ex Muſulmanlaris maſculus, tunc maſculini funus curant: ſi fœmina fœminæ. Abſuunt cadaver, ac nitidiſſimis linteis induunt, poſtea efferunt extra urbem in locum aliquem: nefas enim eſt in templis ſepelire. Procedunt cæroferarii cum candelis Monachi illorum, ſubſequuntur ſacerdotes cantillantes interim, donec ad ſepulturæ locum perveniant. Quòd ſi pauper fuerit ille defunctus, pro laboribus religioſorum plateatim collectæ pecuniæ ſolent illis offerri.

De Ædificio Sepulcri Tulbe *dicto.*

COnditorio ſuperædificatur (ut

puta Regio) templum, ipſi enim Reges in urbe ſepeliuntur: Divitum & pauperum inſtar altaris in eam altitudinem, ut beſtiæ inſultare, aut locum conſpurcare non queant. Sæpius eo cum luctu redeunt, & in ferias ciborum monumento ſuperpoſito, panes, carnes, caſeus, ova, lac, novendialis cœna, more Ethnicorum, pro anima defuncti devorantur à pauperibus, aut avibus cœli, & formicis. Dicunt enim æquè gratum eſſe Deo, offerri eleemoſynam tam brutis egentibus quàm hominibus, cum ob amorem Dei offertur. Multos vidi, qui aviculas recluſas, data pecunia valoris aviculæ, evolare juſſerint, alios panem piſcibus in flumen projicere amore Dei, dicentes ſe pro tali pietate erga egentes mercedem ampliſſimam à Deo conſecuturos.

DE MILITIA EORUM.

HAbent omnes unum Regem, qui illorum vocabulo *Huncher Othmanlardan Sahıt ſultan Suleiman*: modernus ita appellatur ab eis, id eſt, Imperator ex Othomannis Sahi princeps Solomon, qui nunc habet filium primogenitum viginti (vel circiter) trium annorum *Mut ſtafa* vocatum, excellentem ſuos anteceſſores tyrannide, atque crudelitate, ſæpe inſidiantem patri, ut ſi quomodo poſſet illum occidere, ob libidinem dominii. Habet Rex ſub ſe duos duces ſive Satrapas *Tſangiach Begler* vocatos, Europæum & Aſiaticum, quibus ſubſunt præſides minores *Timargılar* dicti, quorum imperiis parent milites ordinarii, qui ſi ceſſant dum ad expeditionem evocantur, ſuſpendio pœnas luunt. *Baſſalar*, qui interpretantur capita, plures ſunt:

ii propter conſilium ſemper Regem comitantur. *Salihtarlar* quoque, qui ſunt ſtipatores corporis illius, ſemper poſt tergū ejus ſuccedere ſolent, una cum *Capugtſibegler* id eſt, cubiculariis. *Jazigiſibegler*, id eſt, cancellarius. *Eminler*, id eſt, tributi exactoribus, videlicet puerorum & pecuniarum. *Spahalar*, id eſt, levis armaturæ militibus equeſtribus, multis *Vlachlaris*, id eſt nuntiis: & aliis hujusmodi continuè aulam ſequentibus.

De Conditione Procerum.

NUllus ex Satrapis poſſidet provinciam aut civitatem aliquam jure hæreditario, quam poſt obitum liberis vel ſuis ſucceſſoribus poſſit relinquere ſine conſenſu ſui regis. Sed ſi aliquis ducum, vel principum certas poſſeſſiones cupit habere, id illi conceditur hac conditione: Initur

ratio

ratio pretii, & redituum illarum poſſeſſionum. Cognoſcit & Turca, quot milites ali annuo illo cenſu poſſint: Tunc ſatrapa ille cogitur habere illum numerum militum ſemper promptum, ad omnia imperata, alioqui capite plectitur: Nihilque eum à belli comitatu poteſt excuſare, quam ſola adverſa valetudo. Et ſi quando Turcæ placuerit eum privare tali beneficio, in ejus eſt libertate: ſi autem non deponitur, ſuum eſt usque ad mortem. Poſt obitum, ſi ſucceſſores defuncti pactum obſervare voluerint, admittuntur: ſin ſecus, aliis providetur. Si aliquando aliquis iſtorum procerum cum rege loquitur, oculos humi defigit, non audens illius vultum contueri.

De Baſsis, quos Conſiliarios, ſeu Cancellarios, aut potius Secretarios poſſumus intelligere.

OMnes Baſſæ plerumque fiunt enuchi (prout mihi narratum eſt cum eſſem mancipium cujusdam Conſtantinopolitani ſatrapæ) qui ſunt cæteris ejus proceribus, exceptis Sangiachis, potiores apud Turcam, & omnes ferè ex raptis Chriſtianorum filiis in eam dignitatem provehuntur. Nullus tamen eorum etiam ſi habeat filiam Turcæ in uxorem, ut Hruſtan Baſſa habet, donatur caſtello, pago, ſeu villa, quod hæreditario jure poſſideat: ſed ſi in aliquam dignitatem effertur, illam vel ad mortem, vel donec Turcæ placet, habet.

De obedientia quam Turcæ ſuo Regi præſtare coguntur.

Nemo

NEmo neque ex Jenitſeris, vel proceribus armatus, vel gladio accinctus, habet licentiam per civitatem incedere, niſi quum Turca venandi aut orandi gratia palatiū egreditur; & ſi qui ſunt cuſtodes civitatis aut officiales, baculos geſtant: qui ubi litigantes, vel alteri injuriam ſeu calumniam inferentes reperiunt, fuſtibus eos puniunt. Neque quiſpiam illi loquens, audet ejus faciem intueri, ſed in terram procidens deoſculatis pedibus ejus, fixis in terram oculis ſibi loquitur. Et dum veredarios cum literis ſuis ad aliquos rectores provinciarum mittit, quorum equi in itinere ubi defatigati, & veloci curſu laſſi fuerint, facultatem habet veredarius quoscunque in via repererit, equis dejicere: qui ſi in itinere neminem offendit, ad civitates, vel pagos divertit, *Cadiam*,

id

id eſt, judicem aggreditur, qui ſi illi equum non invenerit, ante oſtium domus ſuæ ſuſpenditur, & hanc ob cauſam pauci equis, ſed aſinis utuntur. Et quum talis Nuntius ad eos, ad quos miſſus eſt, pervenerit, à quibus honorificè exceptus, literis eorum Regis magna cum humilitate acceptis, & deoſculatis, mandatis ejus mira celeritate exequutis, dimittitur. Nemo ibi princeps qui illi contradicat, nulla provincia vel Civitas (ut fit apud nos) quæ rebellet, nullus demum qui illum non timeat.

Quo pacto Turcæ vires diminuuntur.

TUrcarum Imperator ex æquo omnes provincias ſuis proceribus, ea tamen conditione diſtribuit, ut ejus Provinciæ reditibus miles

conti-

continuè, tam tempore pacis quàm belli alatur: nunquam vires occiſo milite amittit, niſi amittat & provinciam. Exempli gratia, ſi Imperator Turcarum nunc habeat quadringentos milites, quorum centum Hungariæ proventibus ſuſtententur, ibi amiſſa Hungaria amittit centum milites: ſi verò nullam amittit Provinciam, & totum amiſerit militem, nihil amiſit: quia in eorum loca, etiam ſi plures cupit, inveniri facilè poſſunt: non ſecus quàm apud nos beneficia Eccleſiaſtica, vel alia officia vacantia, facile poſſeſſorem inveniunt.

De Conditione Chazilariorum.

MIlites *Chazilar* vocati, ſtrenui, & in re militari miro modo exercitati, qui in primo congreſſu lanceas frangunt cum adverſariis ſuis,

nulla

nulla prorſus armatura, præterquam clypeo, haſta, framea utentes more noſtratum, ut puta lorica, galea: ſed fractis haſtis, evaginata framea, clypeo ſeſe defendentes, viriliter pugnāt ſemper capiti, manui adverſariorum inſidiantes, adverſarios totis viribus extinguere nitentes. Punctura autem gladii, hoſtem, vel equum ferire, non laudi, ſed ignominiæ ducitur apud eos. Hi omnem vitam, & ſalutem in protectione Fortunæ Deæ ipſorum lingua *Naſſup*, ſive *Ciſutarà* dicta, habentes, cujus apud omnes proverbium iſtud celebratiſſimum eſt: *Iazilan Gelur Basſina*, quod ita poteſt interpretari lingua latina, *Iazılan*, id eſt, ſcriptura: *Gelur*, id eſt, veniet: *Basſina*, id eſt, capiti, quaſi dicerent, quicquid die nativitatis uniuſcujusvis Fortuna Dea capiti inſcripſit, id evitare impoſſibile

erit

erit, ſi etiam latitaverit in arce inexpugnabili. Horum enim geſta carmine in hiſtoriis deſcripta, ab omnibus recitantur, ut & cæteri eadem audacia (honoris & laudis ſtudio exciti) fortiter, & intrepidè hoſtem aggrediantur. Cæterùm pro qualibet victoria talium, ſtipendia duplicantur, ita quòd omnes prædicti equeſtres debent regem ſequi, inſtructi his armis, lancea, framea, ſagittis, clava ferrea: aliihabent clypeos, alii non, & ſemper accipiunt ſtipendium, tam tempore pacis, quàm belli.

De Ordine peditum.

PRimus ordo peditum eſt *Solacblarum*, i.e. ſagittariorum: taleſutuntur arcu, ſagittis, frameis: differunt pileis à Jeniſſeris. Secundus ordo eſt

eſt Jenitſerorum, illi etiam habent arma ſimilia Tſolachlarum: pro arcu tamen & ſagittis harcabuſo utuntur, & una ſecuri. Tales omnes collecti à Chriſtianis ibi degentibus ſub tributo, vi abrepti circumciſi, in loco *Tſarai* dicto, educati, contra Chriſtianos pugnant ſtrenuiſſimè, & habent ſatis exigua ſtipendia victui: videlicet alius quatuor, alius quinque vel ſex nummos *Abtsè* vocatos, qui ſexaginta Coronatum conficiunt: & hi ſub pœna vitæ non poſſunt equitare, niſi ægrotent. Reperiuntur etiam ex filiis Turcarum facti Jenitſeri quamplurimi. Tertius ordo peditum Azaplarum eſt, quorum finito bello finitur & ſtipendium: & ſunt omnes filii Turcarum. Tales utuntur longiori haſta, framea, pileos habent rubros, vel alterius coloris ex panno,

cum quatuor angulis corniculatis, *Tachia* dictis, & differunt à Jeniſſeris & Solachlaris veſtitu atque armatura: tales perfodiunt hoſtium equos in bello. Deinde aliud genus peditum ex Uvalahia ſectæ Græcorum, *Voinichlar* vocati: hi nihil aliud habent ſtipendii à Turca, quàm quòd immmunes ſunt à tributi ſolutione, & decimis. Tales tenentur otioſos equos Regis Turcarum propriis ſumptibus alendo, curamque illorum gerendo, ducere tempore belli.

De Tentoriis Regis Turcarum.

CUm Conſtantinopolim relinquens Turcarum Rex ad bellum proficiſcitur, duo uſurpans tentoria, cognomento *Satorlar*, cùm hodie alterum pro eo tenditur, alterum ad proximam manſionem figitur, ut ibi po-

poſtero die recipiatur. Magnitudo tabernaculi tanta eſt, ut procul viſentibus urbs videatur: in proximo caſtrametantur Principes, & ambiunt Regis ſui tabernaculum: deinde Equites, qui vel ſinguli, vel terni tentorium habent. Etiam pedites habent proptia tabernacula, id enim ex diſciplina habent, ne quis ſub dio cubet. Ituro exercitui ſtratores viam faciunt, hinc inde collocantes acervos lapidum, vel ſtrues lignorum, ad indicium viæ, adeò ut ne in tenebris quidem facilè erretur. Movent ſe media nocte, & usque meridiem ſequentis diei in agmine ſunt. Inter equitandum Rex in medio duorum Baſſalarum cum illo colloquentes incedunt, quos præcedunt aliquot Jenitſerorum ordinis milites in equis, ferentes candelas ardentes: & hoc fit tempore noctis obſcuro.

Deinde *Tſauslar*, id eſt, Capitanei, Clavas habentes ferreas, undique cuſpidatas, peilunt homines à conſpectu Regis, adjactum, vel curſum ſagittæ, ibi *Sultihtarlarum*, id eſt ſtipatorum copia, inter quos currus cynædis pleni, in uſum Turcæ, & Procerum. Subſequuntur & præcedunt jam dicti Duces cum maximo milite equitum & peditum, & diverſæ conditionis hominum, alii habentes ſtipendia, alii quæſtus gratia & lucri, maſculi tantùm, nullas ſecum ducentes mulieres.

De Vectura Animalium.

DEinde ſequitur multitudo Camelorum, mulorum, equorum (interdum ſolent & Elephantes eorum lingua *Phil* dictos, deducere) portantes victualia, tentoria, & ſimilia militi neceſſaria. Et ubi figitur ten-

tentorium Turcæ, ibi jam ſingula ſuo ordine tanquam in urbe parari debent. Ibi locus Sartorum, Piſtorum, Macellariorum: alii parant epulas carnium omnium generum: qui ſi non potuerint habere ab carnes recentes, tunc exponunt ea quæ animalibus vehuntur, videlicet, panes bis coctos, carnes ſiccas, *Paſtarma* dictas, caſeum, lac coagulatum. Sunt enim patientiſſimi famis, ſitis, frigoris. Rarò hoſpitantur in urbibus, ſed in agris ſub tentoriis, circa fœnilia & rivos majorem gerentes curam animalium, quàm ſui ipſorum, parvo & ſatis vili cibo contenti, videlicet, lacte dicto coagulato aqua temperato, & immiſſo pane, vel recenti, vel bis cocto, ſervi pariterque domini. Ibi ſilentium tempore noctis magnum, adeo ut captivos fugientes negligant, ne clamor excitetur, ob pœ-

nam

nam injunctam: ſed cum vadunt cubitum, & cum ſurgunt ad proficiſcendum, omnes alta voce clamant hæc verba, ter repetentes, *Allah Allah Allahu*, id eſt, O Deus, ter repetitum.

De Juſtitia quæ exercetur in bello.

Tanta ſeveritas diſciplinæ fit in bello, ut nemo militum auſit aliquid injuſtè rapere, alioquin ſine miſericordia puniretur: Habentur enim inter eos ordinarii cuſtodes, ſive defenſores earum rerum, quæ in via occurrunt militi, ut pueros octo, vel decem annorum portantes venales panes, ova, fructus, avenam, & ſimilia. Tenentur quoque defendere dicti præfecti hortos fructuum circa viam ſitos adeò, ut nec ipſi audeant unum pomum, vel hujusmodi ſimile, ſine licentia poſſidentis carpere,

 alio-

alioquin & tales capitis pœnam luerent. Cûm eſſem in exercitu Turcæ in expeditione contra Perſas, vidi Tſpahiam unà cum equo & miniſtro decollari, quod ſolutus equus arva cujusdam ingreſſus fuerat.

De Feſto celebrando ob victoriam Turcæ.

CUm renuntiatum fuerit de victoria, in omnem lætitiam ſeſe effundunt civitates. Noctu autem ſub primam facem, auſpicantur triumphalem iſtamfeſtivitatem, funalia, cereæ tedæ, faces, ubique diſponuntur: ſtragulis, aulæis, veſtibus holoſericis ædes velantur, & via qua intraturus eſt Imperator Turcarum. Triumphum autem verum reportat Conſtantinopolim, ubi continuè reſidet, ſi non agit bellum in aliquas regiones. Legibus tamen tenetur

netur tribus annis elapſis ipſemet ſuſcipere expeditionem in regiones Chriſtianorum, pro amplificatione regni, vel defenſione.

De Venatione eorum.

NUlla natio ſub Sole tantum gaudet venatione, quantum Turcica. Penetrant enim inſequendo feras loca aſpera & montoſa in equis, capientes diverſa animalia, & ſi animal extinctum à canibus ſuffocatum fuerit, illo non veſcuntur neque ipſi, ſed nec Chriſtiani inhabitantes illas regiones. Et ſi caſu occidunt aprum, dant illum Chriſtianis illarum regionum, quia Muſulmanis prohibitum eſt veſci porcorum carnibus.

DE OPERARIIS ET AGRICOLIS.

RUſtici per ſervos ſuos agros colunt, qui decimam dependunt ſuo Imperatori. Opifices verò artibus mechanicis ſe ſuſtentant. Qui otium colunt, fame contabeſcunt. Mercaturam quoque ſtrenuè exercent. Aſiam minorem, quam nunc Natoliam vocant, Arabiam, Ægyptum, peragrant, ad Venetos ſeſe deferunt. Balnea in ſingulis civitatibus habent, ubi ſolenni more, bis, vel ter ſe lavant. Si reddunt urinam, mutonem, ſive mentulam lavant. Si ventrem ſolvunt, podicem abluunt: idem fit à mulieribus, quos ſequuntur ſervi, vas aquæ plenum geſtantes, maſculum maſculus, & fœminam ancilla. Et cùm exeunt lavatum, mulieres ungunt ſe quodam genere

genere unguenti, quod poſt mediam horam pilos cadere facit, viri ipſimet radunt mutones, nec quovis modo ſinunt creſcere pilos, ſed ſingulis menſibus bis vel ter ita faciunt, tam maſculi quàm fœminæ: & maximè cùm templa frequentant, alioquin ignibus (ut violatores ſacri loci) traderentur. Habent etiam diverſos artifices, ut ſartores, ſutores, auri, argenti, & omnis generis metalli fabros ſimiliter carpentarios, pictores, lapicidas, ſed non tam ſubtilis & præſtantis ingenii, ut in iſtis partibus noſtris:

De Iuſtitia apud Cives.

JUdicem omnes habent eundem, tam Chriſtiani, quàm Turcæ: ex Muſulmanis tamen unum electum, qui ex æquo omnibus jus miniſtrare tenetur. Si quis occidit, ipſe quoque mortem ſubire debet. Si quis furatur, aut vio-

lenter rapiat,ſuſpenditur: ut contigit Jenitſero cuidam, qui muliereculæ cujusdam portantis in forum venale lac ebiberat, non ſolvendo pretium, cùm accuſatus coram Judice negaret factum, pedibus ſurſum ſuſpenſus, chordaque per medium ligatus, lac ſtatim evomuit, atque ilico judicio ſtrangulatus. Hoc me præſente in Damaſco contigit, cum ex Armenia Hieroſolymam proficiſcerer. Si aliquis adulterium commiſerit, maſculus in carcerem conjectus, poſt aliquot menſes pecunia redimitur: & mulier, videlicet adulterata, ſuper aſinam vicatim & plateatim ducitur, flagris cæditur denudata, & lapidatur viſcera bovis in collo habens.

De Agricultura.

TAm Chriſtiani, quam Muſulmani,

ni agros, vineas, & paſcua colunt, habentes frumentum ſimile noſtrarum regionum, tritici, milii, hordei, avenæ, ſiliginis, fabarum, & omnium generum legumina: inſuper orizam in abundantia, lini, bombacis, plus quàm hæ regiones. Vineta quoque utraque gens poſſidet, fructu ejus variè utentes. Chriſtiani vinum conficiunt, & Turcæ mel eorum lingua *Pechmez* vocatum, uvas paſſas quaſdam ita medicantur, ut ſemper & viſu & guſtu recentes appareant, has *Vſum Turſſi* vocant. De fructibus in magna copia habent. Ibi peponum, melonum, cucumerum, ſuo tempore horti & agri repleti. Ibi nuces, poma, pira, mala punica, nuces caſtaneæ, ficus, ceraſa, poma narranza, & alia id genus vili pretio, ſed non in omni regno. Sunt etiam loca ut paſſim in Cappadocia & Ar-

menia minori,ubi nihil horum (propter validum frigus) poſſunt habere.

De Diverſitate Animalium.

HAbent opiliones *Sobanlar* appellatos: hi ſemper in ſolitudine degunt, & ad pabulum ſingulis ferê menſibus ſedes mutant, nullas prorſus domos, vel poſſeſſiones præter tentoria, & greges armentorum poſſidentes, ſed paſcunt camelos, mulos, equos, boves, oves, & hœdos: conficiunt caſeum, butyrum: tondent lanam, inde faciunt penulas *Ghepenech* appellatas, tapetia: ea vendunt, & inde emunt frumentum, ad victum ſuæ familiæ. Omnes prædicti dependunt decimas Regi Turcarum, de omnibus quolibet anno creatis animalibus. Inſuper Chriſtiani ſub tributo viventes, coguntur dare tributum, videlicet, de quolibet

bet maſculo unum coronatum, & quod eſt crudeliſſimum, etiam filios omnes uxores non habentes, vi abripiunt, ſingulis quinque annis perluſtrantes domos eorum.

De Ædificiis Domorum.

IN ædibus non multa magnificentia, pleræque latericio opere conſtant, duplici ex materia: ſunt enim lateres, alii fornacibus, alii ſole excocti: Tecta cuneatim coëunt, quemadmodum hîc, & hoc in tota Europa: ſed in Natolia tecta plana ſunt in modum tabulati, ſine ullo faſtigio: ſciphones, & canales aquæ pluviam demittunt, quæ ad illos per Cylindrum devolvitur.

De Veſtimentis Eorum.

CUltus illis ex materia lanæ, lini, & ſerici, ſatis magnificus. Veſte

Chautan vocata utuntur, ſtricta, laciniosa, & usque ad talos prolixa, brachas noſtras deteſtantur, ut nimium pudenda exprimentes. Indusia *Gumlech* dicta ſudoriola violaceo colore tingunt, caput illis aggeſtu pepli in turrim ædificatur, & in pyramidem turbinatur, & talis pileus *Tulbent* ſive *Salma* eorum lingua vocatur. Mulieres divitum velata facie incedunt, nunquam alienis viris vultum aperiunt, nunquam forum frequentant. Calceamenta *Babucs* vel *Csiſme* dicta, tam virorum quàm mulierum, in ſolo ſuppactum habent, ut diutius illis uti poſſint.

De Cibariis illorum.

Utuntur & ipſi quoque non peſſimo pane *Echmech* dicto, nigro & albo, quemadmodum & noſtrates, ſed

ſed illi ſpargunt quoddam genus ſeminis *Suſſam* vocatum, ſuper recentem panem, poſtea coquitur, quod tribuit magnam ſuavitatem manducantibus, quo nusquam utuntur noſtri, præterquam in Hiſpania paſſim in quibusdam locis, videlicet in regno Granatæ, & circa Civiliam. In eduliis illis multiplex ars, & varia conditura: cibus verò maximè ſolennis eſt, puls ex oryza, ita addenſata, ut partes inde manibus decerpantur. Piſcium mira abſtinentia. Carnibus omnibus utuntur præter porcinis. Nullæ ibi tabernæ hoſpitiis deſignatæ, aut publica diverſoria, quemadmodum apud noſtrates, tamen in plateis diverſa venduntur cibaria, & alia hujusmodi ad victum neceſſaria.

De Potu illorum.

TRiplex illis potus: Primus ex

ſuccato, ab illis *Secher* vocato, aut melle diluto aqua, *Tſerbeth* appellatur is potus. Secundus ex uvis paſſis detractis acinis in aqua decoctis, additur deinde aqua roſacea, & aliquantulum veri mellis, & hic potus *Hoſſaph* vocatur, & venditur ubique locorum in Turcia, eſt enim dulcis & inflat ventrem. Tertius fit ex illo defruto *Pecbmez* appellato quod ex muſto factum, ſpeciem mellis præ ſe fert guſtu & viſu: diluitur enim aqua & datur ſervis ad bibendum.

De Modo ſedendi, & comedendi.

CUm manducandum eſt, ſubjiciunt ſtoreas *Hact ſer* vocatas, deinde inſternunt tapetia, aut pulvinaria. Alii in nuda humo diſcumbunt Menſa illorum *Tſophra* dicta, ex corio fit, & explicatur, & contrahitur, ut marſupium. Non aſſident noſtrorum

rum more, nec diſcumbunt veterum ritu, ut cubito innitantur, ſed decuſſatim pedibus inter ſe complicatis more ſartorum: antequàm cibum ſumant oratio præmittitur. Raptim comedunt, & magno ſilentio, interim omnes uxores in abdito tenent: ſervi verò poſt duodecimum annum, non permittuntur domum, ubi mulieres ſunt, ingredi, ſed infra duodecimum annum pueri ingredientes, & egredientes deferunt majoribus neceſſaria, qui in alia domo ſegregati procul habitant. Captivæ verò non habent licentiam egrediendi foras, niſi cum mulieribus Turcarum, cùm vadunt in balnea lavatum, vel alio extra urbem recreationis cauſa in hortos & vineas (quod ſæpe facere ſolent) ſed ſemper in domibus latitantes operantur, nec permittitur illis cum captivis ſervis con-

verſari, prout ſuo loco, videlicet in ſequenti capitulo de afflictione captivorum, legentes latius intelligere poterunt.

Salutatio Turcarum, Perſarum, & Arabum, hæc eſt.

Sellam	*aliech*	*Tſultanum.*
Pax	tibi	Princeps.
Sellam	*aliech*	*Baba.*
Pax	tibi	Pater.

Sellam aliech Ana. Pax tibi Mater, &c. Ita & alios ſeriatim ſecundum dignitatem perſonæ ſalutare licebit.

Reſponſio Eorum.

Alechmi Sellam Rahmatul-
Et tibi quoque pacem donet mi-
lah Berechyat tſeudignum.
ſericors Deus, Benedictionem amice mi:

Dialogus Interrogationum & Reſponſionum, Turcæ cum Chriſtiano. Et primò Turca ad Chriſtianum hoc modo.

Handa gidertſin bre Giaur?
Quo vadis ô Chriſtiane?

Reſponſio Chriſtiani.

Stambola giderum Tſultanum.
Conſtantinopolim verſus pergo. Princeps.

TURCA.

Ne iſſum var bu memleketten.
Quid negotii habes in his regionibus.

CHRISTIANUS.

Bezergenlik ederum, Affendi.
Mercaturam exerceo, Domine.
vel, *Maslahatom var anadolda.*
Mihi negotium eſt in Aſia.

TURCA.

Ne habar ſcizum girler-
Quid novi fertur in veſtris parti-
den?
bus?

CHRISTIANUS.

Hits neſte bilmezom tſaa di-
Neſcio quid novi ſcire cupis, ut
mege-
dicam tibi.

TURCA.

Gioldaſſum varmi tſenumle?
Eſt ne tibi comes?

CHRISTIANUS.

Ioch, Ialanuz gheldum.
Non, ſed ſolus veni.

TURCA.

Benumle gelut mitſun?
Mecum placet ne venire?

CHRISTIANUS.

Irachmider tſenum jataghom?
Eſtne procul tuum hoſpitium?

TURCA.

Iachender Bundan guſtereim tſaa.
Prope eſt, hinc oſtendam tibi.

CHRISTIANUS.

Gel ghuſteriuere Allaha tſeuertſon.
Veni oſtende, ſi Deum amas.

TURCA.

kalch jochari tur bonda.
Erige te ſurſum, ſta hîc

CHRISTIANUS.

Hanghi daraſtan der bilmezum.
In qua parte eſt, neſcio.

TURCA.

Tſag eline bacha ghun doghut ſine.
Ad dexteram reſpice ad orientem.

CHRISTIANUS.

Bir buch evv atſarghibi
Una alta domus tanquam caſtellū
guruntur, omider ?
apparet, illudne eſt ?

TURCA.

Gercſekſon oder, jaken deghil-mi ?
Verus es, illud eſt, propè nónne eſt ?

Valedictio.

CHRISTIANUS.

Allaha tſmarladoch tſeni
Deo commendo te
Ben oraa gitmezom.
Ego illac non ibo.

TURCA.

Bre neden korkartſon ? nitcie gel-metſon ?
He quem times ? quare non ve-nis ?

CHRISTIANUS.

Benum iolum oraa deg-
Meum iter illac non
helder.
eſt.

TURCA.

Vargeth tſagloga eier ghel-
I bouis avibus, ſi non vis ve-
meſon.
nire.

CHRISTIANUS.

Gegſien hair oltſon.
Nox fauſta tibi ſit.

TURCA.

Aghbate hair oltſon.
Et tibi fœlicior.
Ben kurtuldom tſoch ſuccur Al-
Ego liberatus ſum, ſumma laus
laha.
Deo.

Hæc

Hæc pauca Turcicæ linguæ vocabula tibi non neceſſitatis, ſed delectationis gratia generoſe Lector adjunxi: ut ſcias quàm ſint craſſa, atque barbara. Faxit Deus Opt. Max. ut illis noſtra magis, quàm nobis eorum ſint neceſſaria.

Vale.

DE AFFLICTIONE TAM CAPTIVORUM, QVAM SUB TRIBUTO VIVENTIUM CHRISTIANORUM.

Cap. II.

Quomodo Chriſtiani in bello à Turcis capti diſtrahuntur.

SUſcipienti Turcarum Imperatori adverſus Chriſtianos expeditionem, inter reliquos mercatores ſemper comes eſt ingens turba mangonum, & laniſtarum, camelis

melis inſidentium: hi in ſpem mancipiorum longiſſimas catenas ſecum deferunt, in quibus facilè quinquageni aut ſexageni per ſeriem colligantur. Iidem quoscunque non abſumit hoſtilis gladius, à prædatoribus emunt, quod illis ea lege permiſſum eſt, ſi principi decimas mancipiorum præſtent, reliquos ipſis vel in ſuum uſum, vel ad nundinationem detinere fas eſt, nec ulla apud illos uberior aut frequentior mercatura, ut & olim apud Romanos fuit, qui merces nullo vitio emptas, & inquibus evictio timeri non debuit, mancipia appellabant.

Quibus rebus Turcarum Imperator ſuos captivos deſtinet.

SEnes & utriusque ſexus juventutem, quæ illi decimarum nomine obtigit, ita diſcernit, ut grandiorem æta-

ætatem ad agriculturam vendat, qui tamen rariſſimè capiuntur: rarò enim eis parcunt, quos ætas multorum annorum parum vendibiles fecit. Puellas verò & juvenes ad certum locum relegant, qui ipſorum lingua *Sarai* vocatur, ut ibi certis artibus inſtruantur, quo illis in poſterum commodius utantur, ac primum id agitur, ut abnegata Chriſtiana fide, circumcidantur. Jamque eorum cæremoniis initiati, diligenter penſitatis per Phyſiognomiam lineamentis corporis, cujusque indole, vel ad leges ejus gentis diſcendas, vel ad militiam deſtinantur, ſi major vis corporis quam ingenii appareat: danturque in ſtipendium quotidianum duo vel tres *Abcſe* nummi, quos *Aſpras* vocant, qui ſexaginta faciunt unum coronatum: id ad cibarium & veſtiarium ſufficere arbitran-

trantur, donec in expeditionem ſit abeundum. Rudimentis militiæ ita imbuuntur, primum pro teneritudine virium datur levior arcus, mox creſcente robore, & peritia, grandior ac gravior, donec bello ſit idoneus. Adeſt Magiſter ſeveriſſimus exactor quotidiani exercitii: quotiescunque à ſcopis errant, toties flagris, cæduntur, atque iſti, aſcribuntur ordini *Solaclarorum*, id eſt, ſagittariorum. Alii in hoc erudiuntur, ut Jenitſeris cooptentur: iſti quoque ſuos præceptores habent, qui illos ad quotidianam batuationem, cogunt, bini inter ſe baculis decertant. Reliqui, proh nefas, in quibus major gratia formæ, ita abſcinduntur, ut nihil virile in toto corpore, appareat, graviſſimo cum diſcrimine vitæ: quòd ſi evadant, non in aliud ſunt incolumes, quam in obſequium ſceleratiſ-

ſimæ

ſimæ libidinis, mox ſeneſcente pulchritudine, ad officia eunuchorum, ut matronas ſervent deputantur, aut cuſtodiendis equis & mulis, aut culinæ miniſteriis addicuntur.

Quomodo agatur cum puellis, & reliquis mulieribus.

QUæ luculentæ pulchritudinis ſunt, eliguntur in concubinas: mediocres danur matronis ad officia pediſſequárum: inter quæ adeò ſunt nonnulla fœda miniſteria, ut honeſtè dici non queant: coguntur enim illas ſequi cum vaſculo aquæ, quando ad exonerandum aluum, & perpurgandum eas partes egrediuntur. Aliæ ancillaribus operibus, ut textrinæ, piſtrinæ mancipiantur. Nullis ex omnibus liberum eſt vel Chriſtianam fidem reſervare, aut ſpem libertatis quam diu vivit, concipere.

Quomodo reliqui Turcæ cum mancipiis agant.

HActenus quid Imperator Turcarum agat, diximus; nunc quid privati iſti, cum primum novitios adepti ſunt, omnibus minis, promiſſis, blanditiis agunt, ut recens mancipium circumciſionem admittat: id ubi fecerit, humanius aliquanto tractatur, cæterùm ſpes redeundi in patriam planè abſciſſa eſt: conanti enim id pœna incendii deſtinata eſt. Hi quia firmiores creduntur, ac minus fugaces, à dominis ad miniſteria caſtrenſia aſſumuntur, libertas tum demum competit, ubi vel ipſe annis inutilis potius rejicitur à domino, quam dimittitur: vel ubi dominus in bello inter pericula mortis libertatem legarit: Matrimonia illis quidem permiſſa ſunt, ſed

liberi eorum pro arbitrio Domini diſtrahuntur, quæ rẹs ſapientiores à nuptiis abhorrere facit. Alios qui circumciſionem repudiant, immaniter tractant: quam miſeriam per tredecim annos experrus ſum: nec ullis verbis conſequi poſſum, quid ſit calamitatis in hoc genere vitæ.

Quomodo agitur cum Chriſtianis artium mechanicarum ignaris.

DUriſſima illorum ſors eſt, qui artes mechanicas non didicêre: eæ enim ſolæ ibi in honore ac precio ſunt, quam ob rem literati, ſacerdotes, nobiles homines, qui in ocio vitam degerunt, ubi in horum manus venere, omniũ miſerrimè habentur. Mãgo enim in illos, utpote vix vendibiles, nullos ſumptus facere ſuſtinet. Hi pedibus capitibuſque intectis, ac

plerumque majore parte corporis nudi inambulant: nullus enim novus cultus detritis veteribus veſtimentis ſuccedit, per nives, per ſaxa, æſtates & hyemes detrahuntur: nec finis, donec vel moriantur, vel ſtultum dominum, qui malam mercem emat, inveniant: talis enim illorum eſt judicatio. Cæterùm nemo omnium tam eſt felix, cujuscunque vel condititionis, vel ætatis, vel artis, vel formæ, ut eum in itinere ægrotantem apud hoſpitem deponant. Primum cogitur flagris ire: id ſi non poteſt, jumento imponitur: ibidemque ſi ſedere nequeat, pronò corpore alligatur, non aliter quàm ſarcina aliqua, aut mantica: morientem detractis veſtibus in proximam foveam aut vallem canibus & vulturibus abjiciunt.

Quomodo recenter capti in itinere tractentur.

NOn ſolum perpetuæ catenæ concaptivos includunt, ſed manibus quoque in itinere manicas addunt: paſſus unus inter ſingulos interſtitii eſt, ne ſe mutuo conculcent. Id ideo faciunt, ne à mancipiis lapidentur. Quum enim ſinguli mangones ingentem numerum ducant, adeo ut decem ſæpe quingentos homines concatenatos habeant, vim metuunt tantæ multitudinis, ſi ad jactum liberas manus haberent. Cæterum ubi nocti concedendum, vinculis quoque pedes onerant, eosque ſupinos omni injuriæ aëris exponunt. Mulieribus verò humanior conditio eſt, quæ valent robore, pedibus incedunt: teneriores in jumentis vectantur: quæ

adeò infirmæ ſunt, ut jactationem jumenti non ferant in corbibus tanquam anſeres geſtantur. Nox illis triſtior eſt, aut enim munitis locis, includuntur, aut mangonum impuram libidinem pati coguntur, auditurque ingens ploratus per tenebras adoleſcentium utriusque ſexus vim patientium, nec ſexennis aut ſeptennis ætas miſeros à tali fœditate defendit, adeò ſcelerata gens & contra naturam & ante naturam libidine ſævit.

Quomodo Venalitii tractentur.

UBi dies illuxit, in forum venales tanquam greges ovium, aut caprarum producuntur. Conveniunt mercatores, ſtatuitur pretium: ſi placet mancipium, detractis veſtibus futuri domini Oculis exponitur, inſpi-

ſpiciuntur omnia membra, tentantur, explorantur, nunquid vitii in juncturis aut articulis reſideat. Si diſplicet, rejicitur ad mangonem, toties id paſſurus, quoties empturiens aliquis advenerit: ſi placet, abducitur ad gravem ſervitutem, ut vel arator, vel paſtor ſit, ne Duriora commemorem, Multa ſunt ibi inaudita exempla miſeriæ. Cæterùm homines jugo copulatos aratrum ducere nonnunquam vidi. Ancillæ arctiſſimè habentur in perpetuis laboribus & extra conſpectum virorum, & ne cum conſervis quidem illis ulla confabulatio permittitur. Si quis cum uxore & liberis captus fuerit, hunc libentiſſimè magnates emunt, & villis præficitur, ut curam vel Arvorum, vel vinetorum, vel paſcuorum agat, nati ex illis vernæ fiunt. Si in Chri-

ſtiana fide perſeveraverint, ſtatuitur certum tempus ſerviendi, quo elapſo liberi fiunt: filii tamen eorum niſi redimantur, in ſervitute manent; pro domini arbitrio, vel in iisdem ſedibus manſuri, vel alio transferendi: nulli enim ibi ſunt aſcriptitii glebæ, quibus certa ſit ſedes ſervitutis. Si cupiunt poſt adeptam libertatem in patriam redire, dantur diplomata commeatus. Verum illis qui noſtram religionem abjurarunt, nec certum tempus eſt ſerviendi, nec ullum jus in patriam redeundi, ſpes libertatis ſolummodo pendet à domini arbitrio, ubi tamen libertatem nacti fuerint, ſolvunt decimas, ut cæteri Turcæ,, à reliquis tamen oneribus, quibus Chriſtiani premuntur, immunes ſunt.

De illis Captivis quos paſtores faciunt.

DUra vita agricolarum, durius tamen agunt, qui ad paſtoritias curas emuntur: vivendum illis in ſolitudine, perpetuo noctes & dies ſub dio agendum: dominus cum uxore ſolus in tentorio verſatur, & præter tuendi gregis officia, penulas & tapetia ſuccifivis horis facere coguntur. Singulis menſibus paſcua mutant, de montibus in montes ſe transferentes. Qui humaniores ſunt, dant aliquam mercedulam ſervis, qualem dimenſum fuiſſe apud Romanos egimus: id in peculium cedit quod conſervant, vel in viaticum, ſi in patriam poſt libertatem adeptam redire velint, vel ad alias neceſſitates vitæ. Cæterum id non ubique fit, eſt autem illud miſerum blandimen-

tum ſervitutis, quo illos à conſilio fugæ retrahunt. Illis autem qui Chriſtum abnegarunt, jamque recutiti ſunt, quia certi ſunt, quòd non fugient, nihil tale indulgetur.

De Fuga Captivorum ex Europa.

FAcilior fuga illis, qui in Europa agunt, quàm qui in transmarinas regiones venduntur: His enim præter flumina nihil trajiciendum, quæ facilè enantur: major difficultas in Helleſponto transmittendo. Qui autem fugam inſtituunt tempore meſſis, id ſoliti ſunt facere, ut & faciliûs in ſegetibus lateant, & inde victum habeant: noctu autem fuga initur, per diem aut in ſylvis, aut in paludibus, aut in ſegetibus ſeſe abdunt, maluntque à lupis aliisque beſtiis devorari, quàm ad veteres dominos retrahi.

De Fuga ex Aſia minore.

QUI ex Aſia fugam moliuntur, Helleſpontum petunt, inter Gallipolim & arces illas olim Seſton & Abydon, nunc autem *Bogaz Aſar* dictas, & id interpretari poteſt, caſtella faucium maris, ibi enim mare anguſtiſſimum eſt. Hi ſecum deferunt ſecurim & funes, ut & ligna cædant, & colligant, quo inde ratem faciant ad trajectionem maris, nihil niſi ſalem ſecum deferentes, nocte raticulam inſcendunt. Si venti & fortuna maris favet, tribus aut quatuor horis trajiciunt, ſin minus aut pereunt in fluctibus, aut ad littora Aſiæ rejiciuntur. Emenſo mari montes petunt, polumque, & booten inſpectantes ad Boream tendunt. In fame glandibus aut herbis ſale conditis ſeſe ſuſtinent. Si plures ſocie-

tatem fugæ inierint, noctu opiliones invadunt, quibus occiſis, quicquid ibi alimenti invenerint, ſecum aſportant, ſæpe tamen & ipſi pereunt occiſi ab opilionibus, vel ab eisdem capti, & priſtino hero traditi, ad veterem ſervitutem rediguntur. Cæterùm longè plures pericula abſumunt, quam incolumes evadunt: aut enim naufragiis, aut dentibus beſtiarum, aut ferro inimicorum, aut poſtremò fame pereunt, cûm longior erratio in fuga contigerit.

De Pœna fugitivorum.

FUgitivis multiplex pœna: alii enim ſuſpenſi pedibus diriſſimè flagellantur: qui enim homicidium committunt, illis plantæ pedum in multos ſulcos cultro reſcinduntur, & reſciſſis ſal inſpergitur: quibusdam furca ingens ferrea cum ferro

col-

collari inſeritur, quam dies no-ctesque in longum tempus geſtant.

De Græcorum, & Armeniorum pietate erga captivos.

MOrtis pœna & confiſcatio omnium bonorum illis infligitur, qui captivorum fugam inſtituunt. Tamen non ceſſant Armeni & Græci captivos Chriſtianos apud ſe occultare, & deformatos ſuo cultu deducere ad naves Venetas vel aliorum Chriſtianorum, dantque viaticum & omnia neceſſaria, nec ullum pietatis genus omittunt: eandem enim pietatem noſtrorum ajunt ſe experiri, ſi quando Romam vel Compoſtellam venerint.

De Incantatione Turcarum contra fugientes.

HAbent quoddam genus incanta-

 tio-

ţionis, quo invitos retrahunt. Nomen ſervi in ſchedula ſcriptum ſuſpenditur in tabernaculo vel domicilio ſervi, deinde diris verbis & devotionibus illius caput impetunt. Deinde fit vi dæmoniaca, ut fugiens putet ſibi itinere vel leones vel dracones incurrere, vel mare vel flumina contra ſe exundare, vel omnia tenebris nigreſcere: iisque terriculis repulſus ad herum redit.

Memoriam Chriſti paulatim in provinciis olim Chriſtianis abboleri.

SUperſunt adhuc aliqui, qui meminere expugnationem Conſtantinopolis, & regna Græciæ, Albaniæ, Walachiæ, Serviæ quam *Boſnam* vocant Turcæ, in provincias redacta, illi quidem Chriſtum tenaciter retinent, ſed juventus dediſcit, brevique futurum, ut plena ſit oblivio Chri-

Chriſtianitatis. Idem futurum in Croatia Hungaria, Sclavonia, quæ recentia additamenta ſunt & auctaria Turcici imperii.

Quæ conditio debellatorum.

UBi provinciciam cepit, omnia provincialium bona tam mobilia quàm immobilia in prædam cedunt. Nobilitatem ſtirpitus excindit, præcipuè regiam ſobolem. Et quod nunc Joannis Regis filio favent, non alio conſilio faciunt, quàm ſi illis Hungaria adimatur, eum immittant ad res novas moliendas: ubi illis ſecura poſſeſſio Hungariæ fuerit, haud dubie è vita tolletur: nam Turcæ in ea re, nec generis, nec ſoceris, imò ne fratribus quidem parcunt. Clericos ſi non occidunt, omni fortuna & dignitate nudatos ad ludibrium & mendicitatem re-

lin-

linqunt. Campanas omnes & organa, & alia Inſtrumenta Muſica templis adimunt, imò ipſa templa prophanata ſuo Mehemmeto conſecrant. Miſera & humillima ſacella Chriſtianis relinquunt, ubi ſacra non publicè ſed diſſimulanter & ſilentioſè faciant: quæ ubi vel terræ motu corruerint, vel incendio deflagraverint, vel ætate computruerint, non licitum eſt inſtaurare, niſi magna pecunia depenſa. Concio & annunciandi Evangelii munus planè interdicitur: nec fas eſt quenquam Chriſtianum Remp. attingere, aut arma geſtare, aut ſimili cultu cum Turcis indui, aut quæ hilarioris vitæ ſunt, ſpectacula edere, vel choreas ducere. Si injuria fit contumelioſiſſimis verbis vel tibi, vel Chriſto, tacendum atque ferendum eſt. Quod ſi aliquid indignius contrà loquaris de eo-

rum

rum religione, invitus circumcideris: tum ſi hiſcas contra Mehemmetum, ignes & incendia tibi parantur. Et ſi Chriſtianus eques prætereat *Muſulmannum*, id eſt, Turcarum religione initiatum, neceſſum eſt; ut de equo deſcendat, & cernuo vultu ſedentem adoret: quod niſi fit, fuſtibus ab equo dejicitur.

De Sacerdotum & monachorum ſub Turca tributo viventium conditione.

SAcerdos & monachus peſſima illic conditione ſunt, ut ſacrilegia & ſcandala Dei & hominum exiſtimantur. Nihil de Eccleſia accipiunt: feriatis diebus pauxillulum panis à mulierculis nonnullis porrigitur, cæteris diebus nihil datur. Ipſi lignationibus vivunt: nam mos eſt, ut ligna in ſylvis cædant, hisque dorſum aſelli onerant, ea cum merce per

omnes plateas ambulant, ligna venalia proclamantes.

De Tributis Chriſtianorum.

QUartas omnium fructuum dant Chriſtiani: & iſtiusmodi quartatio non ſolùm ex proventibus agrorum & pecorum colligitur, ſed etiam mechanici de ſuo quæſtu quartas dependunt. Deinde eſt & aliud onus capitationis, qua ſinguli quotquot ſunt in una familia, ſingulos ducatos ſolvunt. Si parentes ſolvere nequeunt, ad liberos ſuos in ſervitutem vendendos compelluntur. Alii in catenis vincti, oſtiatim obambulant ad ſtipem emendicandum: quod ſi ne ita quidem ſolvendo fiunt, perpetuis carceribus mancipantur. Jam cùm omnia officia præſtiterint, adhuc ſemper jus eſt Turcæ optimum quenque ex liberis deligere, quem

cir-

circumciſum ſummotumque à conſpectu parentum in militiam alit, nec unquam ad parentes redit: & primùm, quia puer facilè Chriſtum oblivione dediſcit, mox etiam parentes & conſanguineos, adeò ut ſi inter eos verſetur, neminem ſuorum agnoſcat. Nemo verbis id explicare poteſt, quibus lacrymis, gemitu, ſingultibusve, iſtiusmodi divulſio fiat. Pater filium, quem in cultum Chriſti educaverat, rapi videt ad militiam Satanæ, ut Chriſtum oppugnet: filius abſtrahitur à parentibus, perpetuò inter alieniſſimos victurus, quicquid charum eſt ſanguine, ſodalitate gratum, familiaritate amicum, relicturus: poſtmodum in eorum numero futurus, quos Græci ἀπάτορας & ἀμήτορας vocare ſolent. Et hi quanquàm magnopere à fide Chriſtiana degenerarunt, plerique tamen

tamen eorum, Evangelium Joannis pro amuleto certiſſimo ſub axillis portant, videlicet, In principio erat verbum. Græcè aut Arabicè ſcriptum totum usque ad finem: qu ſummopere magnoque cum deſiderio Chriſtianorum gladium (de quo vates Turcicus loquitur, ut in ſequenti capitulo intelligetur) expectant, ad vindicandum, & liberandum Chriſtianos de afflictionibus eorum. Qui, quòd hactenus contra eos non maturaverit, quicunque ſunt in cauſa & quocunque animo id faciant, peſſimè profectò de Chriſtiana religione mereri videntur. Nunc amiſſo fratre Georgio Cardinali Varadienſi (proh nephas) quàm citò amiſimus Temeſuarum? doleat nunc Hungaria, ploret Tranſſylvania, caveant poſthac ſibi Polonia, Lituania, Ruſſia, Pruſſia, Moſcho-

via, Dacia, Dania, Cotia, Norvegia, & Suetia. Idem prædicatur & de Auſtria, Moravia, Sleſia, Bohemia, Saxonia, Germania, Anglia, Scotia, Hiſpania, & Francia. Nec ſœliciora ſperet, Roma, Venetia, cum tota Italia. Faxit (precor) Deus, ut hæc fœliciorem, quàm ſuſpicor, finem aſſequantur.

Dialogus Salutationum Linguæ Sclavonicæ,

SALUTATIO.

Pomozi bogh goſpodaru.
Adjuvet Deus patone.

RESPON.

Dobro doſſao pryateliu.
Bene veniſti amice.

INTERR.

Ieli ovay pravi puth v Kalipolie?
Eſtne hæc recta via in Calipolim?

RE-

Respon.

Nì brate, Zabludiosſi dalekò.
Non frater, deviaſti longè.

Interr.

Od koieſſi zemlie? kazuimi.
Ex qua es regione? indica mihi.

Respon.

Od Vlaske zemlieſſam, od
Ex Italorum regione ſum è
Benetak.
Venetia.

Interr.

Vkaſi mi puth pravi takoti
Oſtende mihi iter rectum propter
boga.
deum.

Respon.

Hodi ſſamnon neboiſſe ni-
Veni mecum, nec timeas quic-
ſtar.
quam.

In:

Interr.

Ieda koie glaſſe imas, Kazui-
Si quid novi habes, indica
mì.
mi.

Respon.

Ne takomi vire da znam provi-
Non ad meam fidem, ſi ſcirem in-
dalbih ti.
dicarem tibi.

Valedictio & Gratiarum actio eorum.

Oſtai zbogon brate, onie grad
Mane cum Deo frater, illa eſt ci-
kamogres.
vitas quò pergis.

Respon.

Poi zbogom i bogh te Zdrauò
I cum deo, & deus te incolumem
noſsio.
ferat.

Hualu ti imam i dobrati nots
Gratiam tibi habeo, & fauſta tibi
bilo.
nox ſit.

Dominica Oratio Sclavon. Ling.

Otſſe naſſ, ki yeſsi na ne-
Pater noſter qui es in cœ-
beſsi, ſſuetiſſe ime tuoie.
lis, ſanctificetur nomen tuum.
Pridi Kralyeuſſtuo tuoie. budi
Adveniat Regnum tuum. fiat
volia tuoia, Kako na nebu
voluntas tua, ſicut in cœlo
i na zemly. Kruha naſsega
& in terra. Panem noſtrum
ſſagdaniega dai namga danaſſ,
quotidianum da nobis hodie,
i odpuſciainam dughe naſſe,
& dimitte nobis debita noſtra,

Kako

Kako i mi odpuſciamo duſui-
ſicut & nos dimittimus debito-
kon. naſſiim, i nepeliai nats
ribus noſtris, & ne nos inducas
v napaſt, da izbaui nats od
in tentationem, ſed libera nos à
nepriazni, Amen.
malo, Amen.

Salutatio Angelica.

Zdraua Mario miloſti puna,
Ave Maria gratia plena,
goſpodin ſtobom, blaſena ti
dominus tecum, benedicta tu
meu ſenami, i blaſen
in mulieribus, & benedictus
tſad utrobe tuoye Ieſus Kri-
fructus ventris tui Jeſus Chri-
ſtus. Sueta diuo Mario,
ſtus. Sancta Virgo Maria,

maiko boſyi, moli Zanats griſ-
mater Dei, ora pro nobis pec-
niche, tſada i v vrime
catoribus, nunc & in hora
ſmerti naße, Amen.
mortis noſtræ, Amen.

PEREGRINUS LECTORI, S.

VIſum eſt nobis humaniſſ. Lector, nonnulla vocabula Sclavonicæ linguæ addere, ut ſcias quàm differat Sclavonica à Perſarum lingua, qua Turcæ utuntur. Scias etiam, quòd omnibus hac lingua peritis tutò adire licet Croatiam Dalmatiam, Ruſſiam, Valachiam Serviam, Bohemiam, & Poloniam, quamvis propter provinciarum diſtantiam in quibusdam vocabulis ac prolatione

ne nonnihil differant, ut Itali ab Hiſpanis, Germani à Flandris. Nec te lateat, Ruthenos ac Servios eadem lingua uti in officiis divinis: habent enim XXXIV. literas Græcis non multum diſſimiles. Sic etiam Croati: ſed horum literæ plurimum ab illis differunt forma, numero tamen & prolatione ſimiles ſunt. Et ideò impoſſibile eſt nobis Latinis characteribus, ipſorum vocabulorum veram prolationem imitari. Turcæ quoque eadem lingua in aula eorum Regis, & in confiniis Sclavoniæ verſantes, utuntur.

Vale.

DE CHRISTIANORUM CLADIBUS ET CALAMITATIBUS: DEINDE DE SUÆ SECTÆ INTERITU, ET DE TURCARUM AD FIDEM CHRISTI CONVERSIONE.

Cap. III.

Vaticinium Infidelium lingua Turcica.

P*Atiſſahomoz ghelur. Ciafferun menleketi alur, kenzul almai alur, Kapzeiler, iedi y ladegh Giaur*
Keleci

Keleci tſikmaſſe, on ikiyladegh onlaron beghligh eder: tui tapar, baghi diker babeſai baghlar, ogli kezi olur: onichi yldenſſora Hriſtianon Kelecicſic har, oi Turchi geresſine tus chure.

Sequitur Interpretatio ejusdem.

IMperator noſter veniet, ethnici Principis regnum capiet, rubrum quoque pomum capiet, in ſuam poteſtatem rediget: quòd ſi ſeptimum usque annum Chriſtianorum gladius non inſurrexit, usque ad duodecimum annum eis dominabitur. Domos ædificabit, vineas plantabit, hortos ſepibus emuniet, liberos procreabit, & poſt duodecimum annum (ex quo rubrum pomum in illius poteſtatem redactum fuerit) apparebit Chriſtianorum gladius, qui Turcam quaqua verſum in fugam aget.

Sequitur Commentarius.

P*Atiſſahomoz*) eſt nomen dignitatis, compoſitum cum pronomine pluralis numeri, & ſignificat Rex noſter, ſive Imperator noſter. Solent enim eodem nomine dignitatis Romanum Cæſarem, ſimul & reliquos Reges Chriſtianorum appellare, ut *Vrum patiſſah*, id eſt, Romanus Imperator: *Vngruz patiſſah*, id eſt, Hungarus Rex, & *Frank patiſſah*, id eſt, Gallus Rex. Quare non attribuitur inferioris conditionis magnatibus, niſi Imperatoribus & Regibus, *Patiſſah*: plerumque etiam pro Duce ab eis accipitur, nec abs re: cùm dux à ducendo ſit dictus: id tamen nemo debet dubitare, quin ille vates Turcicus, per iſtud vocabulum *Patiſſah*, aliquem potentiſſimum Tyrannum ad Chriſtianos opprimendos (hoc

(hoc loco) ſuis ſequacibus voluit ſignificare. Prærerea & Rex Perſarum eodem nomine ab ipſis ſolet appellari: ſed ſæpius fit, ut vocetur *Sultan*, quod nomen deſignat Principem, ut *Sahi Sultan Zmail*, quia hic modernus Rex Perſarum Sophi habet proprium nomen *Zmail*, quod ſignificat Iſmahelem. Habent & aliud nomen dignitatis Regum, *Hunker*, ſed hoc nomine nullum audivi unquam vel ex Chriſtianorum vel infidelium Regibus appellari, præterquàm ipſum Suleimannum eorum Regem, qui nunc rerum potitur: quod tamen neſcio an ſignificet Hunnorum dominum. Id enim Germanica propemodum vox indicare videtur *Hunch heer*, id eſt Hunnorum dominus. *Ghelur* eſt verbum futuri temporis quod ſignificat veniet.

Cſiaſerun, eſt nomen, quod ſignificat gentilem ſive Ethnicum. Solent enim omnes Chriſtianos hoc nomine appellare, quamvis etiam alia habeant vocabula ad interpellandos Chriſtianos, ut ſunt *Gyaur* & *Kaur*: ſed *Gyaur*, unum ſignificat hominem, ſi non addas *lar* terminationem, quæ appoſita fit pluralis, ut *Gyaur*, ſive *Kaur*, id eſt Chriſtianus: *Gyaurlar*, ſive *Kaurlar*, id eſt Chriſtiani. Sed *Cſiafer*, etiam ſine illa terminatione, quæ plurali attribuitur numero, multitudinem nationum deſignat: ſed quia textus habet *Cſiaferun*, eſtque genitivi caſus per additionem *un*, ut *Cſiafer*, id eſt gentilis, in nominativo, *Cſiaferun*, id eſt, gentilis in genitivo, quaſi dicerent gentilis Regis, vel gentilium.

Memleket, ſignificat Regnum, quamvis & alia habeant diverſa vocabula

bula ad ſignificandũ Regnũ, ut *Iſtan*: quia cum Italiæ, ſive Franciæ, aut etiam Hiſpaniæ Regnorum mentionem faciunt, tunc dicunt *Frank iſt an*: quod ſignificat tam Italorum, Gallorum quàm Hiſpanorum regna. *Frank* ſignificat hominem harum regionum, ut *Frank Gyaur*, id eſt, Italus, Gallus, vel Hiſpanus Chriſtianus. Cæterùm cùm Græciam nominare volunt; mutant vocabulum dicentes, *Vrumelli*, id eſt Græcia, & non *Vrum iſt an*, id eſt, Græcum regnum. Solent interdum & *Vrum memleket* dicere, & tunc intelligunt totum Imperium Græcorum. In ſumma hoc vocabulum *memleket*, Imperium potius ſignificare vult, quam Regnum apud illas Turcarum ac Perſarum nationes.

Alür, eſt verbum, & ſignificat capiet, ſive accipiet. *Kuſulalmi*, eſt

nomen quod ſignificat rubrum pomum, quia *Kuſul*, ſignificat colorem rubrum, & *alma* pomum, & dicunt eſſe urbem aliquam fortiſſimam & ampliſſimam Imperialem. Et interdum oritur quæſtio inter doctiores hanc ob cauſam, quia alii volunt interpretari illud vocabulum urbem Conſtantinopolitanam, eo quod in nonnullis eorum voluminibus dupliciter legitur, videlicet, *Kuſulalmai*, & *Vrumpapai*, id eſt, rubrum pomum, per quod non nulli volunt intelligere Budam, ſive Græcum ſacerdotem vel Patriarcham: quia ut jam diximus, *Vrum*, ſignificat Græcum, eo quòd olim erat ſub Imperio Romano tota Græcia, & eſt corruptum per adjunctionem u literæ in principio & mutationem o in u, quia huic nomini *Vrum*, ſi demas primum u, & medium mutetur in o, erit Rom.

Itaque

Itaque multi ſunt hujus opinionis. quòd ſignificet Imperium Conſtantinopolitanum, nonnulli Romanum.

Kapzeiler eſt verbum & ſignificat opprimere jugo ſervitutis: & nemo dubitat illorum tyránnicam afflictionem eſſe crudelem oppreſſionem, quòd facilè probabunt ii, qui eorum captivitatem & tributi exactionem experti ſunt, quemadmodum ſunt Græci, Armenii, Thraces, prout facilè potuerunt intelligere, ſi qui legerunt præcedens Capitulum de Afflictione captivorum.

Iediyladegh, ſeptimum annum usque poſt captionem ejus loci ſupra dicti. *Gyaur keleci oſſahimaſſe*, id eſt, ethnicus, ſive gentilis gladius ſi non apparuerit, & contra illum non inſurrexit. Putant hæc fata anni ſeptimi in poteſtate Chriſtianorum eſſe,

qui ſi vellent communi opera gladium contra ipſos ſtringere, haud dubie eſſent plena victoria potiti. Verùm quo minus id fiat, noſtram ignaviam in culpa eſſe, dum mutuò inter nos bello civili digladiamur, vel turpi otio conſeneſcimus.

Onychi gyledech, hoc eſt, uſque ad annum duodecimum. *On larum beghligheder*, id eſt eorum (videlicet Ethnicorum) dominabitur. Verùm quia neque poſt ſeptimum, neque poſt duodecimum annum (capto imperio Conſtantinopolitano) Chriſtianorum contra ipſos gladius præliavit, jam enim ferè ad centum annos tota Thracia, & Imperium Orientale eſt ſub eorum ditione, augurantur aliam Imperii ſedem ſub nomine rubri pomi ſignificari. Ita certum & definitum temporis ſpatium intelligetur, cùm res extiterit.

Euſi.

Eufi iapar, id. eſt, domum ædificabit. Sed miror unde illis id, & quomodo ſint intelligenda hæc verba. Nam hi non adeò in ædificandis domibus (ut noſtri) ſunt curioſi, ſed ædificatas potius expugnandi curam habent, quod etiam in dies eos aſſequi videmus: non enim exponunt theſauros, in ædificia, quæ ad propriam voluptatem, & privatam utilitatem ſeu delectationem ſpectant, ſed in publicum commodum potiùs, & communem utilitatem conſervant. Quamobrem per ædificationem domus ſignificari putant, quòd templa noſtra ſuo Mehemmeto ſit dedicaturus, ſed neſcio, an nos iſta indignitate iram divinam provocemus, dum alius cum canibus tanquam venator in templo obambulat, alius de fœnore, alius de ſcorto garriat, alius ad templum nunc uri-

nam nunc oletum faciat, qualia neq; inter infideles quiſquã videre poteſt. Credibile eſt profectò, quòd propter hanc irreverentiam Deus ipſe malit noſtra templa ſub Mehemmeto, quam ſub nobis eſſe: ſed quod id fiat, eſt culpa templi cuſtodum.

Baghi diker, id eſt, vineam plantabit. Per vineæ plantationem, novas colonias & gentium è ſuis ſedibus emigrationes intelligunt, & ſui Imperii dilationem.

Bahcſai, id eſt, hortos ſive illas plantationes vinearum, id eſt, urbes & arces captas.

Baglar, id eſt, emuniet. Subintelligunt, novas provi=ias undecunque muniet, ut recuperatu ſint difficillimæ. Et hoc eſt mirum, quod à tot annis poſtquam incœpit ſævire, ita munivit, ut ne pagum quidem ab eo recuperare potuerimus.

Oglu kezi olur, id eſt filium & filiam habebit. Hic per procreationem liberorum interpretantur propagationem Mehemmetanæ gentis: ut manifeſtum eſt omnibus, illam eſſe in tantum propagatam, & multiplicatam, ut nihil ſuprà. Itaque jam nihil aliud reſtat, niſi interitus & diminutio fidei & nationis eorum.

On iki yldenſſora, id eſt, poſt duodecimum annum. *Hriſtianon*, id eſt, Chriſtianus. *Keleci* id eſt, gladius. *Cſicar*, id eſt, inſurget ſeu apparebit. Id quoque apud illos in controverſia eſt, utrum gladius ille, quo Chriſtianorum natio in libertatem vindicabitur, talionem Mehemmetanis reddet, atque rex aliquis Chriſtianus magnis copiis totum imperium Turcarum ſit expugnaturus, an paſtor aliquis Chriſtianus ſua doctrina Turcas ſit converſurus ad noſtram religionem. Qua-

Quamobrem (ut dixi) ultima verba hujus oraculi, viri cum gemitu, pueri cum fletu, mulierculæ cum planctu & ejulatione excipiant. Utinam tandem Itali ſua pila, Hiſpani ſuas lanceas, Galli ſua geſa, Angli ſuas baliſtas, Germani & Hungari ſuas ſtameas, contra iſtos canes fidei (ipſis, ut ita dicam, ſatis damnatos) diſtringere velint; ſed diſcordia noſtri temporis eſt, quæ ſolùmmodo moratur noſtras victorias à noſtris rebus. Sed redeamus ad verba vaticinii de interitu eorum.

Turchi, id eſt, Turcam ipſum hactenus regnantem. *Chereſſine*, id eſt, retrorſum unde egreſſus eſt, adeò ut vel ad latebras Bithyniæ, unde primùm erupit; vel in Scythiam, unde originem traxit ille Chriſtianus gladius.

Tu-

Tuſchure, id eſt, pellet ſive profligabit. Cæterùm, quia ille gladius vindex neſciatur unde oriturus ſit; certè Turcæ, ſive aliunde metu concepto, non permittunt Chriſtianis ullum uſum gladiorum aut armorum: quanquam ne ſic quidem tuti ſunt à Chriſtianis ſævitiis, qui dominos ſuos nunc dentali, nunc ligone, aut ſtipite mactant. Utinam Chriſtiani Principes iſtis fatalibus victoriis ſeſe præpararent, & obſiſterent, ne ulterius vires Mehemmetanorum creſcant, quæ jam plus nimio creverunt. Quis dubitaret, quin hic Chriſtianorum gladius (de quo vates Turcicus loquitur) noſtrarum tot calamitatum, perſecutionum & afflictionum futurus ſit vindex, atque illo Satanæ regno deſtructo, fratres noſtros Chriſtianos, graviſſimo ſervitutis jugo oppreſſos, ſimul atque uni-

univerſum orbem Chriſtianum, tot periculis ſubjectum & obnoxium, in libertatem, pacem, & tranquillitatem afferat, reſtituatque? Sectaque eorum diabolica ad nihilum redacta, totque perditas animas ad Chriſti cultum atque ovile, unumque paſtorem Chriſtum, quàm facillimè (ut in ſequenti capitulo copiosè intelligetur) brevi tempore, Evangelicę prædicationis virtute, compellendo reducat. Quod ut brevi nobis concedatur precetur Pater, per Filium, & Spiritum ſanctum: qui eſt ſemper benedictus, glorioſus & laudabilis Deus in Trinitate, per infinita ſecula ſeculorum.

A M E N.

DISPUTATIONIS CUM TURCA HABITÆ NARRATIO.

CAP. IV.

SUmmo labore, nec ſine graviſſ. periculo vitæ, Orientalium, Occidentalium, Meridionalium, nec non Septentrionalium partium, amœnioribus locis, & potioribus urbibus peragratis, & viſitatis hisque non ſecus, quàm Socratis atque Platonis, nec non aliorum Philoſophorum more penetratis, perluſtratis & diligenter exploratis, famo-

famoſiſſimam Hungariæ urbem Varadinum dictam quum appuliſſem: in qua eodem tempore caſu fortuito aderat quidam Mehemmetanæ ſectæ legis peritus *Deruis Gſielebi* dictus qui peractis cum Prælato ejusdem civitatis, videlicet, fratre Georgio, ſuis negotiis, ſummoperè deſiderabat cum Chriſtianis aliqua de fide ac religione utraque conferre.

Huc igitur cùm per aliquot dies per interpretem jam dicti Prælati Gabor nominatum egiſſet, ut illi antigoniſta ſubſtitueretur, qui religionem Chriſtianam contra eum defendere audeat, ſed omnes quotquot in ea religioſi fuerant urbe, ad unius Ethnici vocem muti redditi erant, nec mihi diſſimiles videbantur Iſraëlitis eſſe, qui ſub rege Saule viventes, ad unius incircumciſi Goliath, & quidem ſpurii, μονομαχίαν eos provocantis,

tis, venire non ſunt auſi. Id ego videns turbatus dolebam nimium, in tanto cœtu clericorum reperiri neminem, qui veritate ipſa armatus, ſaltem interpretem, inſolentiam Ethnici reprimere auderet. Et verebar, ne propter nefandam, & omnibus modis deteſtandam, præſertim tali in negotio, taciturnitatem, & ignaviam, homini nefario palmam tribuiſſe judicaremur, veriſſimamque cauſam noſtram, & Chriſti Salvatoris, deteriorem redderemus, perpetuam notam ignominiæ Chriſtiano nomini inurentes.

Quamobrem licet ad munus Eccleſiaſticum non ſim vocatus, nihilominus tamen ſuſcepi provinciam de hoc pietatis negotio cum eo me certaturum. Ibi ſtatuto & à nobis præſcripto die, convenit magna utriusq; conditionis hominum frequentia,

ſpectatum rei futuræ exitum, hocque in monaſterium fratrum divi Franciſci, die Dominica Pentecoſtes xxix. Maji. M. D. XLVII. & primum hanc propoſuit quæſtionem: Ubi Deus ante cœlum & terram aliasque creaturas verſaretur. Mihi autem hæc ſua quæſtio licet non adeò ad propoſitum ſpectare videbatur, ne tamen nos Dei Opt. Max. ubique præſentiæ ignaros judicaret, reſpondi: In ſuo eſſe. Sed cum illi videretur, hæc reſponſio utcunq; obſcurior, nec eam poſſet ſatis intelligere, poſtea dixi, ibidem, ubi & nunc eſt. Hoc intellecto negavit hæc in univerſum, dixitque, nequaquam, inquit, ſed in nube candida.

Qui cùm eum in nube fuiſſe affirmaret, citavi Geneſin (nam & ipſi legunt libros Moſis & Prophetarum) & dixi: Si Deus ipſe ante cœli & terræ

terræ creationem in nube erat: Ergo nubes primùm antequàm cœlum & terra creata eſt.

Ibi poſt ultrò citroque de hac re agitatos ſermones convictus, noluit de hac re ultra diſputare: igitur ceſſit mihi locus proponendæ quæſtionis: & ob feſtivitatem ejus diei, viſum fuit de eodem pauca diſſerere: ſtatim depictis his verbis (ut in figura præcedenti) literis, & ſermone Arabico quomodo in Alcorano ſcripta habentur, poſteà illi legenda porrexi: quorum prolatio eſt ejusmodi:

Myſterium Sanct. Trin. Arab.

Bi ſem Allahe, el Rahmane, el Ruoahim.

Quorum interpretatio hæc: *Bi*, id eſt, in: *Sem*, id eſt nomen, quaſi dicat in nomen: *Allahe*, id eſt Dei: *El Rahmane*, id eſt, miſericordiæ: *El Ruoahim*, ſpiritus eorum.

Scien-

Sciendum, quòd lingua Arabica multum habeat affinitatis cum Hebraica, & Chaldaica, quæ committo judicio virorum cognitionem habentium Hebraici ſermonis, vel etiam utriusque, nam *Sem*, & Hebræi dicunt, quod ſignicat nomen, *Allah*, apud Arabes, *Elohi* apud Hebræos, atque Chaldæos. *Rahman*, utriusque nationis eſt vocabulum, quod ſignificat miſericordiam, ita quoque & *Ruoah*, ſpiritum ſignificat, & addita *Im* fit pluralis, nam Hebraica pluralia plerunque in *Im*, terminantur.

Hæc qui cum vidiſſet, admiratus vehementer, undenam hæc inquit Chriſtianus? nam in omni operis principio utimur, inquit, nos Muſulmani iſtis tribus verbis, & ſingulis capitulis Alchorani præpoſita habentur. Cùm aſſidemus menſæ ut edamus, hæc præmittimus verba: cùm

ablui.

mus manus, euntes ad orationem & cætera membra corporis. Inſuper peracta lotione, repetendo hæc tria verba, aqua aſpergimus capita dicendo, *Bi Sem allahe*, *El Rahmane*, *El Ruoahim*.

Igitur cùm faſſus eſſet veritatem, quæſivi ab eo, quidnam intelligant per miſericordiam.

Qui reſpondit ſe non intelligere, niſi ſecundum literam, nec habere aliud ſignificatum.

Poſt hæc acceſſi ad myſticam interpretationem verborum, & ea juxta genuinam veritatem, in tres perſonas partitus ſum, videlicet, Patris, Filii & Spiritus ſancti. Ut autem melius intelligeret, in Arabicum ſermonem verti hoc modo:

Bi, id eſt, in: *Sem*, id eſt, nomen: *El Ab*, id eſt, Patris: *V*, id eſt, &: *Ben*, id eſt, Filii: *V*, id eſt, &: *Ruoah*, id

 eſt,

eſt, Spiritus: *Elchutz*, id eſt, ſan-
cti.

Qui cum Filii Dei mentionem me feciſſe intellexiſſet, quæſivit: undenam filius eſſet Deo? Cùm ſecundùm legem noſtram & Machometi doctrinam, Deus non habeat uxorem, inquit, neć proles. Deinde cœpi interpretari prout intelligebam.

Nos videlicet, Deum vocaré Patrem, propter creaturas, primam nempe cauſam creantem & omnia conſervantem: qui ſemper in eadem Eſſentia fuit, in qua & nunc eſt, & erit in ſecula ſeculorum: qui eſt prima perſona divinitatis in Trinitate.

Filium verò (qui à Mehemmeto in Arabicum vocabulum videlicet *Rahman*, quod miſericordiam ſignificat eſt mutatus) Deum habere ita credimus: & non ſecundùm concupi-
ſcen-

ſcentiam carnis (cùm Deus ſit ſpiritus) ex fœmina genitum: ſed ab eſſentia ac ſubſtantia Dei omnipotentis procedentem: qui ut peccata noſtra tolleret, aſſumpta carne humana, ex immaculata virgine, pro nobis paſſus, mortuus, atque ſepultus: & juxta dicta prophetarum, tertiæ die à mortuis ſurrexit: poſthæc aſcendit ad cœlos & ſedet ad dexteram Dei patris: inde venturus eſt vivos & mortuos judicare: & tunc dabit immortalitatis beatitudinem his, qui in eum credunt: incredulis verò ſupplicia æterna.

Poſteà oſtendi illi imaginem crucifixi vide, inquam, ſi immerito & à Mehemmeto, hic filius æterni Dei, dictus ſit miſericordia? dum expanſis brachiis vocatut amplectatur nos dicens.

Venite ad me omnes qui laboratis, & eſtis onerati peccatis, ut reficiam vos.

Et ut eum de Myſterio Trinitatis redderem certiorem, oſtendi ſolem. Habes pulchram ſolis ſimilitudinem, inquam. Sicut unus eſt ſol habens formam, calorem, & ſplendorem: ſic unus eſt Deus, & pater qui habet filium & ſpiritum ſanctum, quem vos Ruoahim vocatis, conſiſtens in his tribus perſonis, quæ ex æquo de eadem ſubſtantia ſunt, deque eodem ſubjecto, ab æterno quidem nullo creante permanentes.

Et ita per comparationem hanc, credidit in Deum Patrem, & Filium ejus unigenitum, & Spiritum ſanctum in Trinitate unum.

Et cùm audiſſet me, hæc ita, at ſatis indoctè de Deo, & ſpiritu ſancto diſſerere, plurimùm admiratus dixit, *Allah,*

lah, *Allah*: quod ſignificat Deus, Deus.

Ego, inquit, vel aliquis noſtrum, nunquam crediſſemus, vos ita bene de Deo ſentire: exiſtimabamus enim vos, inquit, in maximis tenebris conſtitutos: ſed jam ex tuis relatis intelligo, vos optimè de illo ſentire: niſi quod Mehemmetum Prophetam Dei magnum, parvi faciatis.

Quid nobis cum Mahumeti nugis, & ſomniis? nam præter baptiſmum & myſterium Trinitatis, quæ à nobis accepit Chriſtianis, ſcimus in ſuo Alcorano non habere quicquam, quod ad veritatem ſpectet.

Cæterùm, citavi illi nugas vel ſomnia potius Machometi, de duobus Angelis, Aroth, & Maroth nominatis: quos Machomet à Deo in terram miſſos fuiſſe narrat, ut jus mortalibus adminiſtrarent: quibus

juſſit ne vinum biberent, nec mulieribus ſeſe admiſcerent, neque alicui ad ſuperos iter oſtenderent. Qui transgreſſo mandato divino, inebriati ſunt à muliere decepti, coinquinati ſunt eique iter ad ſuperos eundi oſtenderunt.

Quam cum Deus in cœlum venire vidiſſet, Angelos ſibi aſtantes interrogavit: quisnam hic in cœlum hac forma indutus veniret?

Ibi Angeli, cum narraſſent errorem eſſe Arothi, & Marothi, juſſit: ut mulier in ſtellam converteretur, Angelos verò concatenatos in unum puteum, perpetuò cruciandos mittere præcepit.

Et hujusmodi ridiculoſa multa: ut de animali *El Baraibl*, humani ſermonis capacis, quod animal Mehemmetum in cœlum tulit, ubi Mehemmet fatetur ſe vidiſſe Angelos magnos

ha-

habentes multa capita, & ea multas & diverſas linguas habere. Hoc profectò ſatis ridiculoſum, & Prophetam dictu minimè dignum, ſed neſcio inquam: forſitan vino repletus in ſomnio talia miracula, ſeu potius portenta ridiculoſa, ſe ſomniaſſe vidit. Igitur cùm hujuscemodi nugas narrare, & ſuo alcorano inſerere eſt auſus: non verus propheta, ſed Pſeudopropheta meritò ab omnibus nobis vocari debet. Quibus auditis, pudore affectus ſurrexit, & de cætero diſputare noluit: ſed introduxit me in templum, oſtendit imagines ſculptas in ligno: rogavitq; utrum nos eas ſimilitudines hominum adoramus, aut ſi eas veneraramur: cui reſpondi, Nequaquam opineris nos ligna, lapides ex quibus hæ imagines ſculptæ ſunt, adorare: ſed ea ratione in tem-

templo ſervamus, ac veneramur, non quo res quædam ſunt, ſed ratione ea qua nobis Chriſtum Deum, D. Virginem, vel aliquem ex divis cœlo aſcriptis, effiigant, ob oculos ponimus. Chriſtum autem verum Deum in ejus imaginibus adoramus & cæteros ſanctus veneramur, obſervamus, honore proſequimur, quod & vos nec regibus, aut inſignibus viris denegatis, nos autem jam Deo conſecratis, nulla labe commaculatis, hisq; quos & Deus ſic voluit honorari.

Rurſus ut Deo gratias agamus de beneficiis, quæ in iſtis intelligimus ab ejus clementia condonatis. Prætereà ut invocato eorundem præſidio, Deum hàbeamus in auxilium, clementem & propitium. Poſtremò ut diſcamus, & laboremus eorundem ſanctimoniam, charitatem, pietatemque imitari.

Ibi

Ibi inter colloquendum, vidit canes in templo deambulare & indumenta altarium commaculare (rem profectò peſſimam & conſuetudinem hanc, ab omnibus vituperandam) dixit.

An beſtias templum ingredi liceat? Ibi pudore affectus, ignorabam quomodo defenderem hanc Chriſtianorum paſtorum negligentiam: reſpondi tamen, non licere, nec eſſe honeſta, ſed cuſtodum templi negligentia id factum puta.

Ubi autem hæc intellexiſſet, laudavit plurimùm rogavitque, ut docerem eum orationem dominicam, quam illi in Turcicum ſermonem verſam hoc modo ſum interpretatus, ut ſequitur.

Dominica Oratio Lingua Turcica.

Babamoz, hanghe gugteſſon chu-
Pater noſter qui es in cœlis, ſan-
duſſ olſſun ſſenungh, adun
ctificetur nomen tuum, adve-
gelſſon, ſſenung memlechetun,
veniat regnum tuum,
olſſum ſſenungh iſſtedgunh
fiat voluntas tua
nycſe gugthe u le gyrde.
ſicut in cœlo & in terra.
Echamegumozi hergunon vere
Panem noſtrum quotidianum da
bize bu gun, hem baſſa
nobis hodie & dimitte
bize borsligomozi, nycſe biz
nobis debita noſtra, ſicut &
de baslaruz horſetiglleremo-
nos dimittimus debitoribus no-

zi.

zi. hem yedma byzegehene-
ſtris. Et ne nos inducas in ten-
me, de churtule byzy iara-
tationem, ſed libera nos à ma-
mazdan, Amen.
lo, Amen.

His auditis, valedictô omnibus diſceſſit.

HAbes jam Chriſtianiſſime Lector, fratrum noſtrorum ſub Turcico jugo ſervitutis viventium miſerias & calamitates, partim verbis, partimque figuris, ſatis compendioſè delineatas. Habes præterea & tredecim potentiſſimorum Chriſtiani Imperii Monarcharum gladium, noſtræ cladis vindicem futurum, cumque duplicem juxta infidelium vatis præſagia: qui ſi contra hunc crudeliſſimum tyrannum, jam fato damnatum ſtringatur, quis dubitat brevi, unum ovile, unumque Paſtorem futurum?

DEPLORATIO CLADIS CHRISTIANORUM.

Cap. V.

IMmenſo & incredibili dolore affectus, Monarchæ invictiſſimi R.ctoresque Reipublicæ Chriſtianæ Auguſtiſſimi, pro fratribus noſtris, eorum ſortem duriſſimam dolendo, & miſerrimam vitam deplorando: quorum alii hæretica pravitate ſeducti, à gremio ſacroſanctæ Eccleſiæ defecerunt: alii civili enſe mactantur: alii hoſtili cruento gladio trucidati, à feris devorantur: alii (proh dolor) Turcarum præda facti, in perpetuam

tuam eorum ſervitutem abducti, crudeliſſimè affliguntur: qui ad vos lacrymabili voce ſuſpirando clamitant.

O nefanda & execranda diſcordia, & regnandi avida cupido: quot jam animas ad cultum divinum conſecratas, in obſequium Sathanæ tradidit, quotque potentiſſimorum Imperatorum, Regum, Principum, & utriusque ſtatus & conditionis fortiſſimorum Heroum, imperia & regna deſtruxit? Superbisſimarum urbium mœnia demolita eſt: ſumtuoſisſima palatia & fortisſima caſtra ſolo æquavit, eosque ex eminentiſſimo ſtatu ac gradu dejectos in perpetuum luctum ablegavit.

Licet tamen non ad conſcribenda Principum geſta, ſed ad captivorum calamitates, & tragœdias delineandas manum appoſuerim, unius tamen noſtræ tempeſtatis poten-

tentiſſimi ac ſuperbiſſimi hujus abominãdæ diſcordiæ comitis, videlicet Serviæ Deſpoti, turpiſſimum exemplum non poſſum ſilentio præterire: qui pacto fœdere cũ Boſnenſi Sangiaco, hoſte ſibi vicino, & cum fortiora caſtra in confinibus Turcarum, uſque ad Savum fluvium (qui dividit ac ſeparat illyriam à Croatia) poſſideret, & tunc omnes provincias inter Savum & Dravum fluvios, ab impetu & incurſu Turcico defenderet & tueretur, in manus hoſtis ſe dedit.

Iſte Deſpotis, aut ſi mavis, dominus Serviæ, dum veniret cum proceribus Sclavoniæ in diſcordiam & controverſiam, facta amicitia cum dicto ſangiaco, ibi adjuncto Turcico exercitu ſuo militi, trajectoque Savo fluvio ad vadum Chobacz dictum, Sclavonios proceres,

par-

partim diſcordes, partim etiam ad reſiſtendum impotentes invaſit, & profligavit: eorum provincias debellavit, igne, & ferro devaſtavit: oppida, & caſtella, partim violenta manu, partim dolo & inſidiis (ut Turcarum eſt mos) paucis diebus expugnavit. Poſt paucos tandem menſes, cùm dictus Sangiacus Deſpotis provincias inter ſuas eſſe conſpexiſſet, nacta occaſione, Deſpoten ſtrenuè invaſit: quo tandem occiſo, ejus quoque ditiones Turcico imperio ſubegit.

Ita enim ille ſeditioſus atheus, proditor patriæ & fratrum ſuorum ignominiosè vitam finivit. Nam Turcæ præmia ejusmodi ſunt: quoscunque ſuis dolis, fraudibus & inſidiis capere poteſt. Ita plerisque & Hungariæ proceribus fecit: quorum nonnulli, in captivitate Turcica de

detenti, ut Mailat, & Terech Balint (niſi proximis his diebus ſunt extincti) miſerrimam traducunt vitam.

Quamobrem evitanda nobis profectò, Monarchæ Chriſtianiſſimi & ſummopere cavenda hujus tyranni ſævitia: & verendum ne exploratis regionibus, inconcordes, viribusque exhauſtos aggrediatur: & non tantùm Siculos ac Calabros oppugnet, verum etiam Gallis ſublatis, univerſæ Chriſtianitati terrorem incutiat atque tremorem.

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.
Nam res veſtra agitur paries cùm proximus ardet.
Malus Chriſtiadas furor fatigat.
Principes: propriis perire quærunt
Inſani gladiis, neque ante finem
Bellis ſævitiæque ponere ullum,

Quam

Quàm diſcordia, peſsimique fati
Inteſtina lues, lupo rapaci
Paſtorem ſimulatque ovile tradat.
Nónne ter ſuperum inferumque vidit.
Graſſantes mare Turcicas triremes,
Vaſtare oppida Chriſtiana, pagos,
Captos ruricolas? ſcelus nefasque,
Si qui debuerant genus tueri
Velis Chriſticolum atque equis, procurant
Velis perdere nos equisque, tandem
Quæ ſint proſpiciant futura nobis.

Ego verò ne prolixior in hoc dicendi genere videar, veſtro prudentisſimo ac ſapientisſimo Religionis Chriſtianæ Principum judicio corrigenda & emendanda relinquens, ad deplorandas fratrum noſtrorum, ſed captivorum & ſub Turcarum graviſſimo, ac crudelisſimo tributi jugo viventium Chriſtianorum miſerias, afflictiones & calamitates redeo: quo-

quorum alii catena collo vincti per aſpera & lubrica Thraciæ atque minoris Aſiæ loca, nudis pedibus in fame, ac ſiti, tanquam bruta animalia venales diſtrahuntur, & ubi labore longi itineris, vel aliis calamitatibus & anguſtiis afflicti, aliqui eorum extincti fuerint (ut plerunque accidit nobilioribus, & qui in otio & deliciis ſunt educati) tales in proximam foſſam abjecti & inhumati, à beſtiis dilaniantur.

Alii, ut puta utriusque ſexus juventus, magonum & laniſtarum impuram libidinem patiuntur: ubi auditur ingens ploratus & ululatus adoleſcentium vim patientium: quos miſerrimos, nec ſexennis ætas, à tali fœditate defendere poteſt.

Alii videlicet ruſticæ atque mechanicæ artis ignari, & minus vendibiles literati, oppidatim ac platea-

plateatim longo tempore ducuntur: & cùm venditi fuerint, fuſtibus ac loris compulſi, artes mechanicas & ruſticas, videlicet agriculturam, armentorum & ovium paſturam, aliaque graviſſima exercitia, diſcere coguntur. Et qui eorum ſunt robuſtiores, hi ad triremes traduntur: ubi veſtibus exuti, compedibus vincti, nudi miſerrimè crucianturs: quorum miſerias, nulla vis humani ingenii, verbis exprimere poteſt.

Nam ſi illa gens hanc calamitatem proſciviſſet, millies mori citius præoptaſſet, quàm iſta pati. Si usquam mors cum vita commixta eſt, imo ſi uſquam vita diu ſupereſt, ut diu moriaris, id in Turcia eſt. Nihil Ægyptiaca ſervitus, Babylonicum exilium, Aſſyriaca captivitas, Romanorum

norum evaſtatio, ad has miſerias: ubi quotidie audiuntur threni Jeremiæ, nec verbis ſed rebus conſtant.

Miſeri, qui quaſi in fornace illa ardenti Hur Chaldæorum vivunt, votis & gemitibus cœlum petunt, usque quo dormis Domine, exurge, & ne repellas in finem: ubi cum omni ſpe ſe undique oppreſſos atque aggravatos ſentiunt, rurſus à cœlo ad patriam oculos rejectant, quam & ipſam in ſervitute vident: relegati tamen à patria in patria ſervitutem agere cupiunt: vota illorum, non libertatem, ſed eandem ſervitutem, mutatis tantùm ſedibus concipiunt.

Qui ut voto ſatisfaciant, vitam ſuam morte commutare cupientes, fugam ineunt: quorum alii relicto grege in deſerto, alii bobus in agro & aratro, ad devorandum lupis, abeunt.

Non-

Nonnulli mactatis hero & familia, quidam etiam ſuccenſis ædibus primum, ſeſe vindicare volentes, magno ac manifeſto periculo ſeſe expoſitos, per deſerta atque aſperrima loca, glandibus, herbis agreſtibus, & earum radicibus amaris, ſale modico conditis eorum miſerrimam, & plusquam infœlicem vitam ſuſtentando fugiunt, diurnis temporibus in antris latitantes, nocturnis autem polo arctico duce ad Helleſponticum mare concurrunt, aut etiam ſi locus fugæ non datus, in ſummitate arborum propter ferociſſimas feras, fune ramis alligati vigilant: quorum plerique aut fame pereunt, aut ferarum dentibus dilacerantur, vel etiam, antequam ad mare trajiciendum perveniunt, ab opilionibus capti rurſum in captivitatem traduntur.

Alii verò dum ad mare magno labore, & poſt longos, diurnos, & nocturnos errores perveniunt, colligatis lignis mare trajicere contendunt: aut à tranſeuntibus nautis capti ad *Chadiam*, id eſt, judicem deducuntur: aut tempeſtáte maris obruti intereunt, & rarisſimi ad has partes redeunt. Quorum pars ubi ad eorum heros & propinquos traditur, dirisſimis ſuppliciis atque tormentis dum affliguntur, ad vos Monarchas, Reges, Principes, & Chriſtianæ reipublicæ rectores miſerabilem vocem convertere ſolent.

Optant ſanctisſimum ac clementisſimum Papam, patrem patriæ, Paſtorem orthodoxæ Eccleſiæ, item Reverendisſimos Cardinales, Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, & reliquos prælatos, ejus coadjutores & ſubditos: vires

ſuæ

ſuæ Sanctitatis, ad liberationem eorum convertere: & filiis ſuis coadunatis, in unitatem & concordiam redactis, contra communem hoſtem opprimendum eos adhortari.

Optant Auguſtiſſimum, & invictiſſimum ſacri Imperii Romani Cæſarem, ac univerſos ejus principes, Duces & Heroas, poſthabito domeſtico bello, convocatis ſuis proceribus, electoribus ac primatibus ſui Imperii, ad defendendum, & ad augendum ſtatum ſuum, contra vicinum, & jam imminentem ſibi hoſtem, victricia arma movere. Sciunt illi parere Hiſpanos in bello acerrimos: Belgas ferociſſimos: Italos corpore, & ingenio præſtantiſſimos: Germanos animoſiſſimos. Sciunt illi addictiſſimum Regem Romanorum, Turcarum bellis aſſuetiſſimum, illyricis, & ſubalpinis gentibus ſubnixum.

Optant

Optant etiam Chriſtianiſſimum Regem Gallorum, Eulogii ſui convenientia, ſuas opes, & arma ſua bellicoſiſſima, ad defenſionem & liberationem fratrum ſuorum apparare.

Optant præterea fortiſſimos ac potentiſſimos Reges atque Monarchas, necnon univerſos Chriſtianiſſimæ reipublicæ rectores ac potentatus, Poloniæ, Norvegiæ, Suetiæ, Daniæ, Gotiæ, Daciæ, Angliæ, Scotiæ, Luſitaniæ, ad id ſanctiſſimum bellum venire: & contra hunc immortalem hoſtem eorum ſanctiſſimæ fidei, Sacræ Coronæ, & Imperii, libertatis, parentum, uxorum, filiorum & filiarum, fratrum, amicorum, totiusque Chriſtianitatis incolarum, perpetuum inimicum & adverſarium, omnibus opibus & viribus unanimes pugnare, ipſumque è medio tollere.

Optant poteſtatem quoque tam ſpiritualis, quam etiam temporalis gladii, ſeu diſciplinæ authoritatem habentem, dignum quemque ſui officii villicum & adminiſtratorem ſeſe præbere: ſceleratos, & diſſolutè viventes, pro quibus ira divina in filios peditionis brevi eſt ventura, juxta debitam & inſtitutam normam ac regulam, ad bene beateque vivendum caſtigando revocare: quorum rationem Deo, & vero patrifamiliâs Chriſto, ſe daturos fatentur, ne amiſſo villicationis ſuæ officio, in eandem paupertatem (ut jam pleriſq; evenit,) inopinati & dormientes incidant.

Optant etiam utriusque ſexus & conditionis ſenes & juvenes, pios ac Deo devotos Chriſticolas, religioſos ac ſeculares, dilectiſſimos parentes, chariſſimos fratres, colendiſſimos amicos, proximos, atque ſodales, humili vultu, puro ac ſyncero corde, de

vota

vota mente, flebili voce, lacrymoſis oculis, eorum miſeriis & calamitatibus condolere: plorare ad Dominum, ſi forſitan miſerebitur modo ſuo, & avertat iram ſuam, & non det eos in opprobrium ſempiternum, huic tyranno infideli, & crudeliſſimo hoſti fidei, religionis, ac libertatis Chriſtianæ, ſed inſpiratis mentibus Chriſtiani Imperii Monarcharum, Regum atque Rectorum, lumine Spiritus ſancti, usque ad concordiam & unitatem reductis contra hunc voraciſſimum & inſatiabilem draconem conceſſa victoria, miſeri, captivi, & ſæviſſimo infidelium tributi jugo gravati, fratres eorum Chriſtiani liberati, in patriam ad Chriſti cultum reducti, illi ſoli ſerviant, qui eſt benedictus in ſecula. Ut tandem devictis, & profligatis hoſtibus, Chriſtianus orbis à tot perpetuis cladibus reſpiret.

EXHORTATIO CONTRA TURCAS.

Cap. VI.

SÆpe mecum admiratus ſum, Monarchæ invictiſſ. cur, quum omnia videantur nobis Chriſtianis polliceri victoriam, nunquam tamen eam inter tot annos conſequamur.

Habemus Chriſtum Deum, qui unica nocte caſtra Sennacherib delevit: qui Pharaonem ſubmerſit: qui fœminea manu Judith puellæ Holophernem extinxit, & ut breviter dicam, à cujus numine voluntateque omnes victoriæ pendent.

Turcæ contrà Machometum habent, & in vita flagitioſum, poſt vitam ſepulcro ſine reſurrectione perpetuò inhærentem, ut tantum inter utrumque nomine interſit, quantum

inter

inter vivum vivi (Dei filium), & inter hominis, & ab homine nati cadaver putridum, adeò ut in cladibus Chriſtianorum, ſi natura utriusque numinis expendatur, mortui videantur vivos armis potentiaque ſuperare.

Jam cum robore corporum dotibusq́ue animi eos præcellamus, quæ magna præſidia videntur ad hoſtes profligandos, ipſi ubique miſerrimè pròfligamur. Quid Hungaro audacius? quid Germano vaſtius? Quid Gallo procerius? Hiſpano ſolidius? quid Italo ſapientius? aut Polono robuſtius? ut de cæteris nationibus taceam, quorum dotes animi, aut meliores aut certè æquales.

Rurſum ſi indolem animi ſpectes, quid Hungaro vulnerum periculorum periculorumq́ue ſecurius? quid Germano generoſius? Italo prudentius? Gallo ambitioſius? Hiſpano

callidius? quorum ſingula videntur poſſe, vel dare victoriam, vel adjuvare. Sæpe vicit ſine aliis viribus audacia, ſæpe generoſitas animi, ſæpe ſapientia, ſæpe honoris illa avida ambitio, ſæpe calliditas: tamen me miſerum, inter tot victrices res, à victoria excidimus.

Jam ſi apparatum videas, armorumque genera, multis rationibus Turcis præſtantiores videmur. Noſtra inventa ſunt bombardæ, noſtra tot genera panopliæ armaturæ: ipſi Perſæ nudi, aut ſeminudi ad bella prodeunt, illis arcus, nobis *ſclopeta*, id eſt, nobis fulmina? illis ſagittæ, quæ per dura armorum nullam vim penetrandi habent, cùm bombardis ſeu machinis Chriſtianorum vix ulla rupes obſtiterit. Sunt equidem & *Muſulmannis* ſui bombardarii, ſed rariores & indoctiores. Nunc quæſo quas gentes ſecum in expeditionem trahant?

hant? Scythas & Thraces: in quibus non ſapientia Italica, aut induſtria Hiſpanica, ſed inhumana quædam feritas, barbaries, animi ſumma inſcitia, indocta, ſtolida. Iſtis ſe addit Græcus ignavia perditus: Aſiaticus, luxu corruptiſſimus: Ægyptius, non minus animo quàm corpore eviratus; Arabs, excoctus, minutus & exanguis. Quis à tali milite crederet Gallos bellicoſiſſimos, Belgas ferociſſimos, Germanos animoſiſſimos, Hungaros audaciſſimos, Italorum ingenia, Hiſpanorum ſolertiam vinci poſſe? attamen (proh dolor) vincimur, & vincimur ab his, qui in ſervitutem ducunt: & ſervi pro ſervitute bella gerunt contra nos: qui in libertate geniti, à proavis, & atavis nobis indelibata relicta ſumus.

Quod ſi inſtituta & leges utriusque nationis inſpicias, neque hac in

parte inferiores ſumus. Quid enim Evangelio divinius? Quid Jure canonico regularius? aut quid jure civili ſapientius, aut æquius? cùm illi ex Alchorano vivant, re non minus ſtulta quàm vana: qui liber nunc inter Chriſtianos verſatur & circumfertur, ut maturè alienas leges diſcamus, qui brevi noſtras amiſſuri videmur, ut antea animo quam ditione Turcæ ſimus. Quid igitur in cauſa eſt, cur inter tot prærogativas bellandi, in bello ſemper devincamur? Cur vexilla crucibus inſignita, olim terribilia, non minus infidelibus nationibus, quàm infernalibus ſpiritibus, nunc toties in fugam ſe avertant?

Dicam paucis, & dicam verè. Deum habemus & ſummum & verum: ſed à nobis alienatum, adeo ut prophetico vocabulo fermè appellari poſſumus non populus Dei. Cur enim

Chri-

Chriſtus nobiſcum eſſet: qui à nobis per tot hæreſes, in tot partes dilaniatur? nam præter nomen, quid nobis Chriſtianis chariſſimi eſt? Ruſticus hoc tempore & impurus & factioſus: oppidanus fallax & avarus: magiſtratus ſequuntur retributiones, diligunt munera & proſopolepſiam: nobilitas luxum & ignaviam, diſcordiam atque ſuperbiam: miles verò præter ſtipendium & prædam nihil ex bello quærit, ſecurus quo ſceptra cadant, non minus infeſtus in ſuos quam in hoſtes. Eccleſiaſtici præter pompam Eccleſiaſticam, vix quicquam Eccleſiæ habent, non ſanctitatem, non pietatem, non eruditionem debitam profitentur. Nam ferè omnes quærere videntur quæ ſua ſunt, non quæ Chriſti: & verè prophetæ ore dicere poſſumus. Omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui

faciat bonum, non eſt usque ad unum. Quid igitur mirum ſi talibus motibus Chriſtus amicus eſſe nolit?

Bellamus igitur ſine Deo, & (quod calamitoſius) adverſario Deo. Apud nos circumferuntur cruces, ſed ipſe Crucifixus ſuo favore apud hoſtes verſatur. Pereunt igitur omnia, & infinitis cladibus involvuntur: & cum una gens contra Turcã pugnat, alia verò, vel in domeſticis verſatur bellis, advocatis & adjunctis ſibi in auxiliũ infidelibus Paganis, vel ſchiſmaticis vel Hæreticis, ut acriùs oppugnet Chriſtum: alia verò vel privata curat negotia, vel etiam in otio agit, crapulæ, & aliis voluptatibus indulgens. Miles verò, qui in aciem deducitur, nummo inſeruit non Chriſto: ſi deſit ſtipendium, ſtatim vel deſertor vel transfuga futurus.

Quid igitur prodeſt ibi Italica ſapientia, aut induſtria Hiſpanica, aut

robur

robur Germanorum, aut ferocitas Gallica, vel audacia Hungarica, ubi miles nec Chriſtum nec gloriam cogitat, ſed ad bellũ venit tanquã ad ganeũ, ibi potationes ſuas exerciturus?

Bonas leges habemus, ſed peſſimos mores: bona arma, ſed peſſimos animos: laus eſt ſi inter ſe acriter dimicent: in hoſtem ſi non acriter pugnent, vel dedecus non eſt vel certè impunitum eſt.

Quando quis unquàm audivit militem, vel ob fugam, vel ob abjecta arma mulctatũ fuiſſe? cũ olim pœnæ capitales & decimationes non ſingulos, ſed univerſas legiones pervaſerint.

Trahimus igitur exiguum numerum, eumque moribus corruptum, contra tot myriades hoſtium optima diſciplina utentium. Nam Turca vitia ſua domi deponit, Chriſtianus aſſumit: in caſtris Turcarum

nullæ deliciæ, arma tantummodo & neceſſarius victus: in caſtris verò Chriſtianorum luxus, & omnis luxuriæ commeatus, adeſt gravior turba meretricum quàm virorum. Latrocinatur Hungarus: prædatur Hiſpanus: potat Germanus: ſtertit Bohemus: oſcitat Polonus: libidinatur Italus: Gallus cantat: Anglus lurcatur. Scotus helluatur: Militem qui moribus miles ſit, vix ullum reperias. Quid igitur mirum, ſi vincant illi apud quos ſobrietas, parſimonia, vigilantia, fidelitas & ſumma obedientia? Vincantur illi, qui ab hoſtibus vel vagi ad prædas, vel inter pocula, aut apud meretricem, aliaſve abominandas & execrandas nequitias inveniantur.

Sed hæc culpa eſt ſuperiorum: nam hi, ſi ſubditos ſuos in timore te-

nerent, miles Chriſtianus nunquam inferior fieret Turcico. Altera ex parte, principes ipſi, dum mutuis bellis ſeſe conficiunt, cauſam præſtant, ut nunquàm pares vires contra Turcas afferamus, dum pro uno & altero oppidulo digladiamur, & poſt acerrimas præliorum conflictationes, poſt exhauſtas opes nihilo imperio & regno auctiores efficimur.

Heu quantum terræ potuit, pelagique parari
Hoc, quem civiles hauſerunt ſanguine dextræ.

Sed ſeræ ſunt querimoniæ. Amiſimus Aſiam atq; Africam: extincta eſt Græcia: Ægrota eſt usque ad mortem Hungaria. Occupata eſt jam noſtro tempore Illyria, ſubjecta eſt nuperimè Turcico imperio Sclavonia, debilitata eſt Auſtria, vis peſtis hujus jam Germanorum cervicibus,

atque univerſæ Chriſtianitatis dorſo incumbit, adeo ut nemo ab hoc periculo tutus eſſe videatur, qui poſt hac non alienam, ſed ſuam rem agent, pro ſuis limitibus velint nolint decertaturi: niſi velint pro principibus ſervi fieri, & pro liberis mancipia, aut in perpetuis carceribus detineri, ſeu potius, mactari, ut plebeji capite, & duce careant.

Nunc ſi potentiſſimi Chriſtiani orbis Monarchæ & rectores ad concordiam (ut ſperamus) reducantur, & quiſque ſuas opes, ad hoc ſanctiſſimum, atque œcumenicum ſeu generale bellum juxta vires contulerit, quis dubitabit nos, vel numero exercitatiſſimi, ac robuſtiſſimi militis Turcæ æquales vel etiam ſuperiores fore, in victoria verò longè latéque excellentiores futuros?

Nam Romanorum Imperium facilè

cilè armabit quinquaginta millia equitum & centum mille peditum, idem vel aliquanto plus ex Gallia & Hiſpania ſperandum. Reliquiæ Hungariæ, & Illyriæ, cum cæteris Romanorum Regis provinciis facile ſexaginta millia Equitum producent.

Summa Chriſtiani Militis.

CEntum ſexaginta millia equitum. Ducenta millia peditum. Præterea ubi Veneti & Luſitani navales ſuas copias conferant, Angli, Scoti, Dani, Daci, Gothi, Poloni, cæterique Reges, Principes, Duces & Chriſtiani orbis proceres & rectores militem ſubminiſtrent, præſertim tali Chriſtianiſſimo Cæſare rerum gubernacula tenente, non diutius obſiſtet Turca Chriſtiano, quàm Darius Alexandro: Xerxes Themiſtocli: Antiochus Judæ Machabæo. Ubi autem victoria potiti fuerimus, hiſque viribus ſecundo flumine

Danubio, Conſtantinopolim verſus deſcendatur, placato numine, correctis etiam moribus, in proclivi erit vincere hoſtes fidei, recuperare Græciam & Thraciam, ubi adhuc major pars hominum Chriſtum colit: qui avidiſſimis votis expetunt Chriſtiana arma, ad quamlibet occaſionem defecturi, & ſuos dominos & tyrannos, à quibus miſerrimè vexantur, oppugnaturi, quæ res ſola victoriam dare, vel maturare poteſt.

Utinam Monarchæ potentiſſimi domeſtica bella vos illic ſinerent penetrare: videretis omnia vobiſcum contra eos ad arma cooriri. Nulla ætas, nullus ſexus, nullus ordo hominum veſtra arma relinqueret. Domi quisque Turcarum in ſuis ſervis percuſſorem haberet, in caſtris proditorem, in pugna deſertorem. Omnino Chriſtiani, qui illic ſunt, contemp-

tiſ-

tiſſimè de armis Turcarum ſentiunt, ut quos ad velitarem tantùm pugnam idoneos cognoſcunt, hoſtes velut aves clamore quodam perterrent: ſi non eo terroris impetu fuga fit, ipſi fugiunt: præter clypeos & galeas nihil habent, plerique nudi ſunt.

Et ubi iſti Chriſtianæ fidei perpetui hoſtes è medio noſtri tollerentur, & ad latebras Bithyniæ propulſi, noſtro gladio (ut eorum fatentur præſagia) vel ad fidem Chriſti converſi, in gremium Sacroſanctæ Eccleſiæ Catholicæ reducerentur, quis dubitaret, quin brevi ſit futurum ut Chriſtianus Imperator, non minus Conſtantinopolitano, quam Romano Imperio inſignis ſit futurus? Rex Romanorum, Hungariam & Thraciam recupera

turus? Rex Franciæ Aſiam minorem ſuis ditionibus additurus? Angli, Schoti & Luſitani, Ægypto potituri? Hiſpani tota Africa? Itali omnia littora quæcunque habet mare mediterraneum in ſua poteſtate habituri, item etiam Poloni, Dani, Dacì, Norvergi, Sueci, Gothi quoque & Islandi Septentrionalis plagæ diſtiſſimarum regionum & nationum populo dominaturi. Prætereà Romanæ Sacroſanctæ Eccleſiæ ſummus Pontifex totius orbis gentium paſtor maximus ſit nominaturus.

Ita ſentiunt non ſolùm captivi & ſub tributo Turcarum viventes Chriſtiani: verum etiam omnes Turcarum militis & rei bellicæ experientiam & cognitionem habentes. Idem ego tredecim annorum curſu experientia didici, in fugientem ſcilicet Turcam fortiſſimum, adverſus invadentem fugaciſſimum eſſe. Turca

Turca igitur cum natura ſit fugitivus, oppugnandus eſt: Impius enim nemine perſequente fugit. Exurgat Deus & diſſipentur inimici ejus & fugiant qui oderunt eum à facie ejus. Sicut deficit fumus deficiant, ſicut fluit cera à facie ignis, ſic pereant peccatores à facie Dei, & ab Eccleſia ſua ſancta, ut fiat unum ovile, & unus paſtor. Quod concedat nobis trinus & unus, pater, Filius, & Spiritus ſanctus,

AMEN.

NOta quòd per totam Syriam, & circa Hieroſolymam. Græci non utuntur Græca lingua, ſed tranſtulerunt totam Sacram Scripturam in Arabicum idioma: neque literis quibus Græci olim utebantur, ſed Arabicis characteribus utuntur, etiã miſſam Arabico ſermone celebrant, & omnia divina officia decantant, quare non neceſſitatis, ſed novitatis cauſa ſaltem Dominicam precationem eodem ſermone cum Latina lingua interpretatione, huic opuſculo inſerere volui, cujus prolatio eſt talis.

Dominica Oratio Arabico Sermone.

Abuna elledi fi elſemauat
Pater noſter qui es in cœlis,
itchaddes eſmech, tati
ſanctificetur nomen tuum, adveniat
melechatech, techun miſittech,
regnum tuum, fiat voluntas tua
chema fi elſſema chedalech elared.
ſicut in cœlo & in terra,
Hob-

Hobzina bijum hat
Panem noſtrum quotidianum da no-
ina jumen, ve noghſor lena
bis hodie, & dimitte nobis
denubina, chema venehen
debita noſtra, ſicut & nos
noghſor aſſa leina, ve
dimittimus debitoribus noſtris &
la tedhelna ſi el tegiareb, lechen
ne nos inducas in tentationem, ſed
negina men elſerir, Amen.
libera nos à malo, Amen.

PEREGRINUS CHRISTIANO LECTORI.

STatueram profectò mecum, præſtantiſſime Lector, ut elucubratiunculæ meæ, utcunque in meliorem formam redactæ, hac vice non tantùm argumentis augmentatæ & locupletatæ, verum etiam nitidiori latii ſermonis ſtylo ornatæ in tuam uti-

utilitatem in lucem prodirent, ſed egeſtas, aut potius curta (ut ajunt) Peregrini ſupellex, impedivit eum hunc ſubire laborem, qui neq; in ξενοδοχείῳ locum Philoſophandi obtinere potuit, ex πανδοχείῳ & principum aulis niſi mollibus veſtitus, vel potius benè nūmatus, ibit etiam Homerus foras. Ut autem id tibi ingenuè fatear, hac tempeſtate mortales, in lapides parieteſq; colorandos & pingendos (cùm hi nihil horum indigeant) potius quàm in Divos, aut patriæ utilitatem, vel proximos egenos, pauperes ac peregrinos ſublevandos multò ſtudioſiores eſſe.

Tu igitur non ita, Chriſtiane Lector, obſecro facito, ſed Deo Opt. Max. creatori & redemptori tuo, primum obtemperato, tandem in proximum ſublevandum, magis ſtudioſus eſto, qui eſt templum vivum Chri-

Chriſti, & Spiritus ſancti habitaculum. Præterea non tantùm parentem, patriam (cui jure divino plus, quàm privatis rebus tenemur) amato: ſed etiam ejus ædificatores amatoresque totis viribus diligito.

Deinde ſi quid delectationis ex hoc noſtro diuturno labore perceperis, non Peregrini clientis tui ſtudioſiſſimi, ſed Reverendiſſimorum D. Joannis Dominici Epiſcopi Tranen. Joannis Petri Caraffa, Petri Paciecci, Bernardini Maſæi, Ottonis de Valtpurg, Petri Britani Mutinen. Guidonis Aſcanii Cardinalium, beneficio aſcribendum puta: qui illi victus neceſſaria adminiſtrarunt. Præterea & Romani Principis & Domini Adolphi Archiepiſcopi Colonien. & ſacri Imperii Romanorum electoris, qui per miniſtrum ſuum D. Pe-

D. Petrum Duisbereh Præpoſitum Moguntinenſ. ſeſe erga Peregrinum liberalem exhibuit,

R D. Olahi Magni Gothi etiam Archiepiſcopi Upſalenſis V. D. Adami Canarski præpoſiti Poſnanienſis S. R. Majeſt. Poloniæ Secret.

D. Joachimi à Latorff Canonici Magdeburgenſis: necnon Petri Pauli de Brevibus, qui eum in emenda papyro juvarunt.

Ubi autem Peregrinum, Latini ſermonis elegantiæ, & eloquentiæ limites tranſiviſſe conſpexeris, pro tua ſumma prudenria & humanitate corriges, ſciasque Peregrinum, majorem partem temporis atque ætatis in exercitio ruſtico Turcicæ gentis, non in ſtudiis bonarum artium detriviſſe, Vale.

FINIS LIBELLI.

L. 212.

Digitized by Google

nullæ deliciæ, arma tantummodo & neceſſarius victus: in caſtris verò Chriſtianorum luxus,& omnis luxuriæ commeatus, adeſt gravior turba meretricum quàm virorum. Latrocinatur Hungarus: prædatur Hiſpanus: potat Germanus: ſtertit Bohemus: oſcitat Polonus: libidinatur Italus: Gallus cantat: Anglus lurcatur. Scotus helluatur: Militem qui moribus miles ſit, vix ullum reperias. Quid igitur mirum, ſi vincant illi apud quos ſobrietas, parſimonia, vigilantia, fidelitas & ſumma obedientia? Vincantur illi, qui ab hoſtibus vel vagi ad prædas, vel inter pocula, aut apud meretricem, aliaſve abominandas & execrandas nequitias inveniantur.

Sed hæc culpa eſt ſuperiorum: nam hi, ſi ſubditos ſuos in timore te-

nerent

nerent, miles Chriſtianus nunquam inferior fieret Turcico. Altera ex parte, principes ipſi, dum mutuis bellis ſeſe conficiunt, cauſam præſtant, ut nunquàm pares vires contra Turcas afferamus, dum pro uno & altero oppidulo digladiamur, & poſt acerrimas præliorum conflictationes, poſt exhauſtas opes nihilo imperio & regno auctiores efficimur.

Heu quantum terræ potuit, pelagique parari
Hoc, quem civiles hauſerunt ſanguine dextræ.

Sed ſeræ ſunt querimoniæ. Amiſimus Aſiam atq; Africam: extincta eſt Græcia: Ægrota eſt usque ad mortem Hungaria. Occupata eſt jam noſtro tempore Illyria, ſubjecta eſt nuperimè Turcico imperio Sclavonia, debilitata eſt Auſtria, vis peſtis hujus jam Germanorum cervicibus,

atque univerſæ Chriſtianitatis dorſo incumbit,adeo ut nemo ab hoc periculo tutus eſſe videatur, qui poſt hac non alienam,ſed ſuam rem agent,pro ſuis limitibus velint nolint decertaturi: niſi velint pro principibus ſervi fieri, & pro liberis mancipia, aut in perpetuis carceribus detineri, ſeu potius, mactari, ut pleb̦oji capite, & duce careant.

Nunc ſi potentiſſimi Chriſtiani orbis Monarchæ & rectores ad concordiam (ut ſperamus) reducantur, & quiſque ſuas opes, ad hoc ſanctiſſimum,atque œcumenicum ſeu generale bellum juxta vires contulerit, quis dubitabit nos, vel numero exercitatiſſimi,ac robuſtiſſimi militis Turcæ æquales vel etiam ſuperiores fore, in victoria verò longè lateque excellentiores futuros?

Nam Romanorum Imperium facilè

cilè armabit quinquaginta millia equitum & centum mille peditum, idem vel aliquanto plus ex Gallia & Hiſpania ſperandum. Reliquiæ Hungariæ, & Illyriæ, cum cæteris Romanorum Regis provinciis facile ſexaginta millia Equitum producent.

Summa Chriſtiani Militis.

CEntum ſexaginta millia equitum. Ducenta millia peditum. Præterea ubi *Veneti* & *Luſitani* navales ſuas copias conferant, Angli, Scoti, Dani, Daci, Gothi, Poloni, cæterique Reges, Principes, Duces & Chriſtiani orbis proceres & rectores militem ſubminiſtrent, præſertim tali Chriſtianiſſimo Cæſare rerum gubernacula tenente, non diutius obſiſtet Turca Chriſtiano, quàm Darius Alexandro: Xerxes Themiſtocli: Antiochus Judæ Machabæo. Ubi autem victoria potiti fuerimus, hiſque viribus ſecundo flumine

Danubio, Conſtantinopolim verſus deſcendatur, placato numine, correctis etiam moribus, in proclivi erit vincere hoſtes fidei, recuperare Græciam & Thraciam, ubi adhuc major pars hominum Chriſtum colit: qui avidiſſimis votis expetunt Chriſtiana arma, ad quamlibet occaſionem defecturi, & ſuos dominos & tyrannos, à quibus miſerrimè vexantur, oppugnaturi, quæ res ſola victoriam dare, vel maturare poteſt.

Utinam Monarchæ potentiſſimi domeſtica bella vos illic ſinerent penetrare: videretis omnia vobiſcum contra eos ad arma cooriri. Nulla ætas, nullus ſexus, nullus ordo hominum veſtra arma relinqueret. Domi quisque Turcarum in ſuis ſervis percuſſorem haberet, in caſtris proditorem, in pugna deſertorem. Omnino Chriſtiani, qui illic ſunt, contemp-

tiſ-

tiſſimè de armis Turcarum ſentiunt, ut quos ad velitarem tantùm pugnam idoneos cognoſcunt, hoſtes velut aves clamore quodam perterrent: ſi non eo terroris impetu fuga fit, ipſi fugiunt: præter clypeos & galeas nihil habent, plerique nudi ſunt.

Et ubi iſti Chriſtianæ fidei perpetui hoſtes è medio noſtri tollerentur, & ad latebras Bithyniæ propulſi, noſtro gladio (ut eorum fatentur præſagia) vel ad fidem Chriſti converſi, in gremium Sacroſanctæ Eccleſiæ Catholicæ reducerentur, quis dubitaret, quin brevi ſit futurum ut Chriſtianus Imperator, non minus Conſtantinopolitano, quam Romano Imperio inſignis ſit futurus? Rex Romanorum, Hungariam & Thraciam recupera

turus

turus? Rex Franciæ Aſiam minorem ſuis ditionibus additurus? Angli, Schoti & Luſitani, Ægypto potituri? Hiſpani tota Africa? Itali omnia littora quæcunque habet mare mediterraneum in ſua poteſtate habituri, item etiam Poloni, Dani, Daci, Norvergi, Sueci, Gothi quoque & Islandi Septentrionalis plagæ ditiſſimarum regionum & nationum populo dominaturi. Prætereà Romanæ Sacroſanctæ Eccleſiæ ſummus Pontifex totius orbis gentium paſtor maximus ſit nominaturus.

Ita ſentiunt non ſolùm captivi & ſub tributo Turcarum viventes Chriſtiani: verum etiam omnes Turcarum militis & rei bellicæ experientiam & cognitionem habentes. Idem ego tredecim annorum curſu experientia didici, in fugientem ſcilicet Turcam fortiſſimum, adverſus invadentem fugaciſſimum eſſe. Turca

Turca igitur cum natura ſit fugitivus, oppugnandus eſt: Impius enim nemine perſequente fugit. Exurgat Deus & diſſipentur inimici ejus & fugiant qui oderunt eum à facie ejus. Sicut deficit fumus deficiant, ſicut fluit cera à facie ignis, ſic pereant peccatores à facie Dei, & ab Eccleſia ſua ſancta, ut fiat unum ovile, & unus paſtor. Quod concedat nobis trinus & unus, pater, Filius, & Spiritus ſanctus,

A M E N.

Hobzina bijum hat
Panem noſtrum quotidianum da no-
ina jumen, ve noghfor lena
bis hodie, & dimitte nobis
denubina, chema venehen
debita noſtra, ſicut & nos,
noghfor aſſa leina, ve
dimittimus debitoribus noſtris &
la tedhelna fi el tegiareb, lechen
ne nos inducas in tentationem, ſed
negina men elſerir, Amen.
libera nos à malo, Amen.

PEREGRINUS CHRISTIANO LECTORI.

STatueram profectò mecum, præſtantiſſime Lector, ut elucubratiunculæ meæ, utcunque in meliorem formam redactæ, hac vice non tantùm argumentis augmentatæ & locupletatæ, verum etiam nitidiori latii ſermonis ſtylo ornatæ in tuam uti-

utilitatem in lucem prodirent, ſed egeſtas, aut potius curta (ut ajunt) Peregrini ſupellex, impedivit eum hunc ſubire laborem, qui neq; in ξενοδοχείῳ locum Philoſophandi obtinere potuit, ex πανδοχείῳ & principum aulis niſi mollibus veſtitus, vel potius benè nummatus, ibit etiam Homerus foras. Ut autem id tibi ingenuè fatear, hac tempeſtate mortales, in lapides parieteſq; colorandos & pingendos (cùm hi nihil horum indigeant) potius quàm in Divos, aut patriæ utilitatem, vel proximos egenos, pauperes ac peregrinos ſublevandos multò ſtudioſiores eſſe.

Tu igitur non ita, Chriſtiane Lector, obſecro facito, ſed Deo Opt. Max. creatori & redemptori tuo, primum obtemperato, tandem in proximum ſublevandum, magis ſtudioſus eſto, qui eſt templum vivum Chri-

Chriſti, & Spiritus ſancti habitaculum. Præterea non tantùm parentem, patriam (cui jure divino plus, quàm privatis rebus tenemur) amato: ſed etiam ejus ædificatores amatoresque totis viribus diligito.

Deinde ſi quid delectationis ex hoc noſtro diuturno labore perceperis, non Peregrini clientis tui ſtudioſiſſimi, ſed Reverendiſſimorum D. Joannis Dominici Epiſcopi Tranen. Joannis Petri Caraffa, Petri Paciecci, Bernardini Maſæi, Ottonis de Valtpurg, Petri Britani Mutinen. Guidonis Aſcanii Cardinalium, beneficio aſcribendum puta: qui illi victus neceſſaria adminiſtrarunt. Præterea & Romani Principis & Domini Adolphi Archiepiſcopi Colonien. & ſacri Imperii Romanorum electoris, qui per miniſtrum ſuum

D. Pe-

BIB
V
L